

नेपालको पहिलो बौद्ध मासिक पत्रिका

आनन्दभूमि

The Ananda Bhoomi

वर्ष २९ अंक १२ दैत्र पूर्णिमा

बैंक नजिकै बुद्ध शास्त्रिक क्रियाकलाप भवलकाउने
बुद्ध मण्डलको एमणीय स्थल

मूल्य रु. १५०-

आनन्द भूमि

नेपालको यहिलो बौद्ध मासिक

२०५८ चैत्र यूर्णिमा
बु.सं. २५४५

वर्ष २९ अंक १२
न.सं. ११२२

The Ananda Bhoomi (Year 29, Vol. 12)
A Buddhist Monthly : April 2002

बुद्ध वचन

मृत्युलाई कसैले पनि रोक्न सक्दैन,
आउनु जानु प्रकृतिको धर्म हो ।

उट्ठानवतो सतिभतो सुचिकम्भस्य निसम्भकाइनो ।
सञ्जतस्य च धम्मजीवनो अप्यमत्तस्य अस्तोभि वड्डतीति ॥

सदा उद्योगी, स्मृतिवान भएर राम्ररी असल
काम गर्नेको, इन्द्रिय संयम गरी, धर्मपूर्वक
जीविका गरी अप्रमादी हुनेहरूको यश प्रशंसा
वृद्धि हन्छ ।

वार्षिक रु. १५०/-

एकप्रति रु. १५/-

वार्षिक ग्राहक बनी सहयोग गर्ने ।

प्रमुख सल्लाहकार

भिक्षु कुमार काशयप महास्थविर (अध्यक्ष, आ.कु.विहार)

निर्देशक

भिक्षु सुदर्शन महास्थविर (उपाध्यक्ष, अ.ने.भि. महासंघ)

सम्पादक

कोण्डन्य (बुद्ध विहार भूकुटीमण्डप, २२६७०२)

सह-सम्पादकहरू

भिक्षु निग्रोध (विश्व शान्ति विहार, ४८२९८४)

विशेष सहयोग

त्रिभुवनधर तुलाधर, भुख्खेल, २६३३००

सल्लाहकारहरू

भिक्षु धर्ममूर्ति (सचिव, आ.कु.वि. गुठी)

तीर्थ नारायण मानन्धर (अध्यक्ष आ.कु. दायक सभा)

कला समायोजक

फलसमान शाक्य, ओकुवाला, ५३१४४८

कम्प्यूटर सञ्जा

मदन लाल श्रेष्ठ, दीपक महर्जन, दुर्गेश श्रेष्ठ

प्रकाशक

आनन्दकुटी विहार गुठी

प्रमुख व्यवस्थापन तथा सह-प्रकाशक

सुदी होतु नेपाल

वितरण व्यवस्थापन

संघरत्न डंगोल (श्रीवाला), राकेश महर्जन, उत्तमधर महर्जन

आर्थिक व्यवस्थापन

विनोद महर्जन (सैनु गणेश), सुरज महर्जन (श्रीघः),

राजेन्द्र महर्जन, (रवार्को)

सहयोगीहरू

बुद्ध जयन्ती समारोह समिति (श्रीघः) भिक्षु अस्सजि, नरेश वज्राचार्य (वृष्टवल), हरिगोपाल महर्जन, अनागारिका करुणावती, सुनकेशरी श्रेष्ठ (बनेपा), राजु गौतम, विकास तामाड।

सम्पर्क कार्यालय

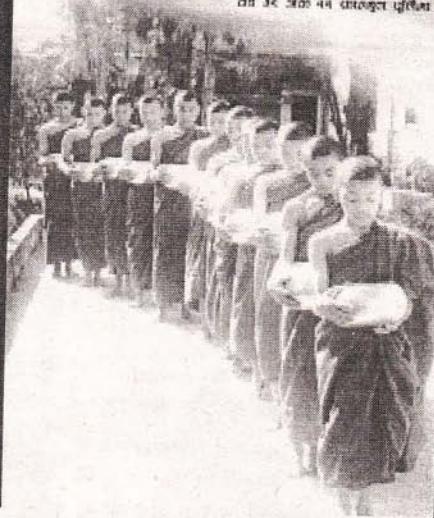
सुदी होतु नेपाल,

बुद्ध विहार भूकुटीमण्डप, पो.ब.न. ९९३, काठमाडौं
फोन/फ्याक्स २२६७०२/४८२९८४ E-mail : sukhi@ntc.net.np

गताङ्कमा प्रकाशित आनन्द भूमि

आण्डु बृहनि

The Ananda Bhoomi

*Best wishes to all
living beings
with best
compliments*

Ajay Emporium

Kathmandu

विषय सूची

लेखक	पृष्ठ
सम्पादकीय	३
बुद्धका मूल सिद्धान्तहरु	४
बौद्ध वाहमय त्रिपिटक...	६
जातक महाभारत...	१०
महाभारत.... नेपाल ल्याइने	११
राम जेठो कि बुद्ध ?	१३
श्रृष्टि कसरी उत्पन्न भयो ?	१५
भदन्त आनन्द	१५
शब्द चित्र	१८
कालाम सूत्र	२०
म किन लेले गर्दू	२१
यो कस्तो श्रद्धा	२३
थेरवादी संस्कार... विवाह	२४
नेपाल भाषा बौद्ध वाडमय....	२६
भन्तेवा : छगू लुमन्ति	२७
The Buddhist View	२८
Our Dhamma.....	३०
प्रश्नोत्तर, अनुरोध	३१
समाचार विविध	३२
बुद्धमण्डल, हलिउडकी बौद्ध नायिका	३६

छिमिसं हे थःथःगु ज्या यायेमाः, तथागतं केवल
मार्ग जक क्यना बी । ध्यानयागु मार्गम् वःम्ह
ध्यानी मार बन्धनं मुक्त ज्वी ।
— श्व हे सुभाषित वर्चन खः । —

MANITARA SHOPPING CENTRE

मणितारा सपिङ सेन्टर

Siddhi Bhawan
Kantipath, Kathmandu
Nepal

Tel : 253008, 256165
Fax : 00977-1-258437
E-mail : mani@taras.com.np

एउटा प्रश्न चिन्ह खडा हुन सकछ, बुद्धको महापरि निर्वाणको ५०० वर्षको अन्तरालमा आएर लिपिबद्ध भएको त्रिपिटक बौद्ध साहित्यमा कतिपय कुराहरू तल-माथि रथप-घट गर्ने जस्ता काम पनि भए होलान् भन्ने पूर्ण सम्भावना नभएका होइनन् भन्ने आशय व्यक्त गर्ने पनि गरिन्छ...। तर पनि त्रिपिटक बाहेक अन्य साहित्यलाई बुद्धका अनुयायीहरूले प्रधानता दिन सकलान र ? यो सम्भव देखिन्न, तसर्थ बुद्धको उपदेशका लागि त्रिपिटकलाई अलग राखेर अरु कुन साहित्यको शरण लिने ? भाषा र भावको दृष्टिकोणले पालि बाड्मयले हामीलाई जति बुद्धको नजिक पार्ने काम गर्दै त्यति अरु साहित्यले शायद मात्रै अगाडि लान सकलान ।

त्रिपिटक के हो ?

“त्रिपिटक” नै बौद्धहरूका सर्वाधिक प्रमाणिक बौद्ध साहित्य र बौद्ध वाड्मय हो । सुत्त पिटक, विनय पिटक र अभिधम्म पिटकको समग्र रूप नै त्रिपिटक हो । थेरगाथा ग्रन्थ अनुसार त्रिपिटक ग्रन्थमा द४,००० धर्म-शिक्षापद (धर्मस्कन्ध) छन्, जसमध्ये द२,००० धर्मस्कन्ध स्वयं बुद्धद्वारा देशित हुन् भने वाँकी २,००० उहाँका शिष्य भिक्षुहरूका देशना हुन् । त्रिपिटकमा जुन धर्म-देशना र ज्ञान उपलब्ध छन्, ती ज्ञानभन्दा बढी हामीलाई बुद्धको नजिक लाने ज्ञान अर्को छैन । जहाँसम्म बुद्धको व्यक्तित्वको सवाल छ, बुद्धधर्म र दर्शनको प्रश्न छ, त्यसको सवैभन्दा सजिलो चिनारी वा परिचायक भन्नु नै त्रिपिटक हो । समग्र पिटक वा त्रिपिटकमा बुद्धको महान व्यक्तित्व, उहाँको जीवन-दर्शन, जीवनोपयोगी उपदेश, समाजमा सामाजिक भाएर जीवन जीउने कलाले व्याप्त भइराखेका छन् । त्यसमा बुद्धको असीम, अद्भूत, आश्चर्यजनकका सार्थ कल्याणकारी धर्म-गाथा, ब्रह्मकाया र बोधिकाया रूपी उपदेशहरू त्रिपिटकमा अमूर्त रूपले

सर्वत्र व्याप्त रहेका छन् । संक्षेपमा भन्नुपर्दा “दुःख र दुःखबाट मुक्ति” - यही नै यथार्थतः त्रिपिटकको जीवनोपयोगी उपदेश हो ।

“त्रिपिटक” असीम एवं अपार धर्म-दर्शनले भरीपूर्ण साहित्यरूपी धर्म-भण्डार वा खानी हो । यसलाई तीन भागमा विभाजित गरिएका छन्- सुत्त पिटक, विनय पिटक र अभिधम्म पिटक । सुत्त पिटकलाई पाँच निकाय वा शास्त्रमा विभाजन गरिएका छन्, जो यस प्रकारका छन्- दीध निकाय, मञ्ज्ञम निकाय, संयुक्त निकाय, अंगुत्तर निकाय र खुदक निकाय । सुत्त पिटक उपदेश-रूप वा व्यवहार-देशना (वोहार देसना) को शास्त्र हो । विनय पिटक स्वयं परिपूर्ण ग्रन्थ हो, किन्तु यसको विषय वस्तुलाई तीन भागमा बाँडिएका छन्- सुत्त विभंग, खंधक र परिवार । सुत्त विभंगको दुई विभागहरू पाराजिका र पाचित्यि, खन्धकको दुई भाग महावरग र चुल्लवरग हुन् । विनय पिटक संयम-रूप र आज्ञा देशना (आणा देशना) को शास्त्र हो । विनय पिटक बौद्ध संघको संविधान हो । यसमा विनय-नियमहरू के कति कारण र कुन परिस्थितिमा प्रतिपादन गर्नु परेको हो त्यसको वर्णन निहित छन् । अभिधम्म पिटकमा ठूलूला सातवटा ग्रन्थहरू छन्, जसमा नाम हुन्- धम्मसङ्गणि, धातुकथा, पुरगलपञ्चति, कथावस्तु, यमक र पटठान । अभिधम्म पिटक तत्त्व-रूप वा उच्चतर परमार्थ देशना (परमत्थ देसना) को शास्त्र हो । अभिधम्म पूर्णतः दार्शनिक ग्रन्थ हुन्, यसमा चित्त, चेतसिक, रूप र निव्वाण वा मन र पदार्थका विभिन्न रूप र सिद्धान्त वारे चर्चा गरिराखेका छन् । यसरी हेर्दा सुत्त पिटकमा बौद्ध परम्पराका लागि अधिचित्त शिक्षा रहेका छन् । भने विनय पिटकमा अधिशील शिक्षा र अभिधम्म पिटकमा अधिप्रज्ञा शिक्षा निहित रहेका छन् ।

**The Fragrance of Flowers blows only with the prevailing wind,
but the fragrance of virtue pervades all directions**

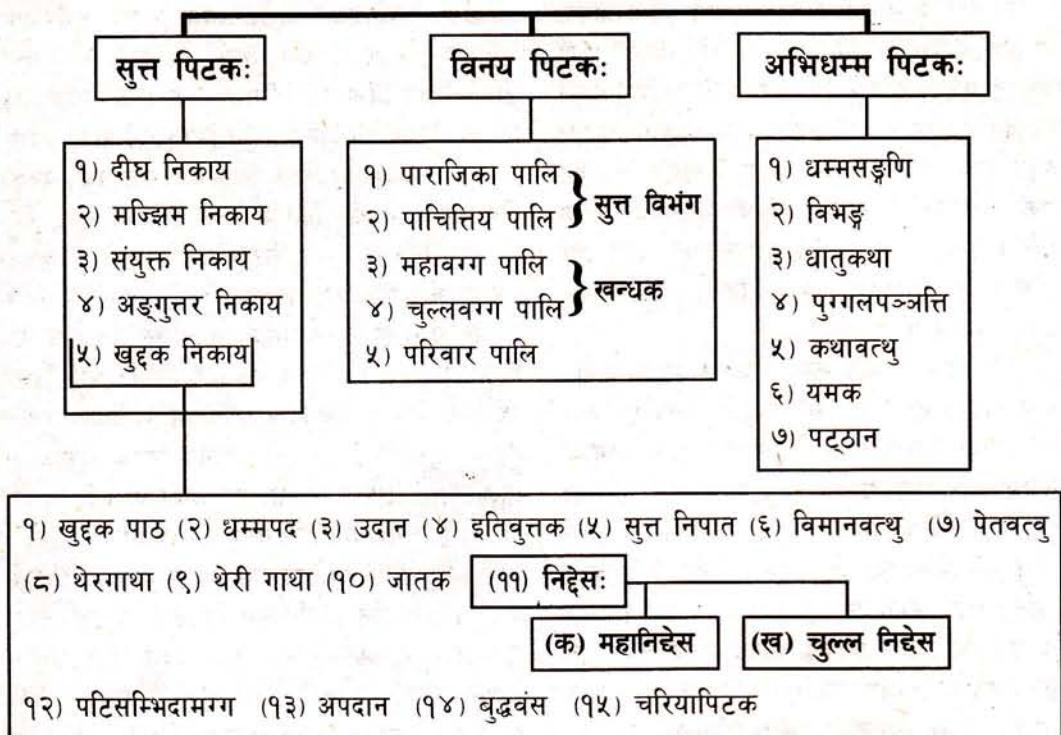
World Distribution Nepal Pvt. Ltd.

P.O. Box : 11291, Siddhi Bhawan, Kathmandu, Nepal

Tel : 243706, 246234, 255088, 263600, Fax : 977-1-243726, E-mail : bishwa@ccnep.com.np

पालि वाङ्मयको त्यो हिस्सा जसलाई माथि त्रिपिटक र बुद्ध वचन भनी उल्लेख भएको छ, जसको विस्तारित रूप निम्नानुसार रहेका छन्:-

वि-पिटक - सूती

सुत्तपिटक

'सुत्त' धागोलाई भनिन्छ। 'पिटक' टोकरी (डालो) वा वाङ्मय (परम्परा) लाई भनिएको हो। यसर्थमा सुत्तपिटकको अर्थ हुन्छ- धागोरूपी (बुद्ध-वचन) ग्रन्थ परम्परा। आचार्य बुद्धघोषले अड्सालिनीको निदान कथामा स्पष्ट गरिए भै 'परियति' वा 'परम्परा' लाई एक पूस्ताबाट अर्को पुस्तासम्म डोच्याउदै अघि बढाउने काम नै 'सुत्त' हो। सुत्तको संस्कृत रूप सूत्र हो। संस्कृत बुद्धधर्म परम्पराका आचार्य असंगले ईश्वी चतुर्थ शताब्दी महायान सूत्रालंकारमा 'सूचनात् सूत्रम्' को रूपमा 'सूत्र' शब्दको व्यूत्पत्ति गरेका छन्। आचार्य असंगका अनुसार सूचना दिने हेतुले नै सूत्रलाई 'सुत्त' भनिएको हो। सुत्तलाई सूक्त पनि गरिनुहुने कुरा छ। तर संस्कृत साहित्य अनुसार वा वैदिक परम्परा अनुसार सूत्रको परि भाषा र पालि भाषाको 'सुत्त (सूत्र)' को अर्थ उस्तै उस्तै छैन, मिल्दैन पनि।

सुत्त-पिटकमा बुद्धको उपदेशका साथसाथै उहाँका शिष्य भिक्षुहरूका उपदेशहरू सम्मिलित रहेका छन्। बुद्धले आफ्नो जीवनकाल अर्थात बुद्धत्व ज्ञान लाभ गरी सके पश्चातको ४५ वर्षको लामो धर्मप्रचार समयमा के के उपदेश दिनुभयो, आफ्नो जीवन र अनुभवका बारेमा उहाँले के के बताउनुभयो, के कस्ता व्यक्तिहरू सित भेटघाट भयो, उनीहरूसँग के कस्ता वार्तालाप भए, उहाँ कुन प्रदेश, जनपदमा जानुभयो अर्थात बुद्धत्व प्राप्ति पश्चात् निर्वाण पद प्राप्त गर्न अगाडिको अवस्थासम्मको जीवनचर्याको यथावत घटना-परिघटनालाई संग्रहित गरिएको ग्रन्थ हो-सुत्तपिटक।

सुत्तपिटकमा बुद्धवर्या; बुद्धोपदेश र बुद्धका शिष्यहरूका उपदेश बाहेक छैठौ/पाँचौ इशापूर्व कालको बुद्धकालीन भूगोल र सामाजिक जीवन थाहापाउने थ्रु आधार हरू रहेका छन्। बुद्धका समाकालीन श्रमण-ब्राह्मण, साधारण जन-जीवनका बीचमा प्रचलित उद्योग-व्यवसाय, तत्कालीन मनोरंजन साधन, कला र विज्ञान, ब्राह्मणहरूका धार्मिक

सिद्धान्त, जातिवाद, वर्णवाद, यज्ञवाद, तत्कालीन राजनैतिक परिस्थिति, जनपद, नगर, निगम एवं ग्राम(गाउँ) आदि स्थानहरूका विवरण र त्यस ठाउँका जन-जीवन, सामाजिक स्थिति, साहित्य र ज्ञानको अवस्था, कृषि र वाणिज्य व्यवस्था तत्कालीन जीवनको नैतिक स्तर, नारी र दास-दासीहरूको अवस्था भिक्षु-भिक्षुणीहरूका संघीय जीवन पद्धति आदि कृत्तियरूप सुत्तप्तिक अन्तर्गतका ग्रन्थहरूमा सम्मिलित भएको देखिन्छन् ।

सुत्तप्तिको भाषा - शैली निश्चित रूप-आकार को देखिन्दैन । कुनै धेरै लामो, अलि लामो त कुनै कुनै छोटो, कुनै गद्यमय छन् त कुनै पद्यमय, कुनै सम्पूर्ण रूपमै गद्यमय भएर पनि बीच बीचमा पद्यमय भएको पाउँछौं । यसरी यसमा भाषागत शैलीमा ऐकै नासको नभई मिश्रितता देखिन्छ । यस्का प्रत्येक सूत्रको शुरुवातमा ऐतिहासिक भूमिकामा आधारित देखिएका छन् । 'एवं मे सुतं एकं समयं भगवा ...' अर्थात 'मैले यस्तो सुनें एक समय भगवान् ...' भन्ने वाक्यांशले सूत्रहरू शुरुवात भएका देखिन्छन् भन्ने अन्त चाहिए प्रायः बुद्धको उपदेश श्रवण गर्नेहरूले कृतज्ञतापूर्ण उद्गार व्यक्त गरिएका कृत्तियरूप हरू छन् भन्ने कुरा यसबाट थाहा हुन्छ - "आश्चर्य भो गौतम ! धन्य सुगत ! जसरी कोल्टो परेकोलाई सुल्टो पारिदिंदा, छोपिरहेकोलाई उधारिदिंदा, बाटो विराएकोलाई बाटो देखाइदिंदा, अङ्घ्यारो ठाउँमा तेलको बत्ती बालिदिंदा, आँखा भएकोले रूपादि वस्तु राम्रारी देख्न थाल्दछ, त्यसरी नै तपाईंले मलाई अनेक प्रकारले धर्म प्रकाशित गरिरिदिनुभयो । अब म भगवानको शरणमा, धर्मको शरणमा, संघको शरणमा आउँछु । आजदेखि मलाई जन्मभर शरणमा आएको उपासक/उपासिका भन्नी शरणमा लिनुहोस् ।"

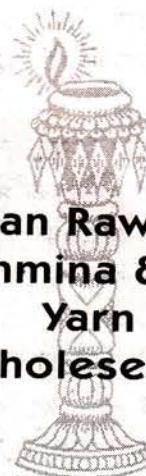
भगवान्- बुद्धको उपदेश दिने शैली आफै महत्त्व र विशेषताले उच्च रहेको देखिन्छ भन्ने कुरा सुत्तप्तिक पल्टाउदै जाँदा स्पष्ट हुने कुरा हो । शुरु शुरुमा उहाँले दान, शील, सदाचार, प्रशंसा, दुराचार, निन्दा आदि सामान्य प्रवचन दिनुहुन्छ भने, पछि विस्तारै 'बुद्धानं सामुकक्सिका धम्मदेसना' (बुद्धत्वलाई जागृत गराउने आदेशना) गर्नुहुन्छ, जस्मा चार आर्यसत्य वा आर्याद्वागिक मार्ग, प्रतित्यसमुपाद (कार्यकारण सिद्धान्त) आदि गंभीराति गंभीर धर्मोपदेश समाहित भएका हुन्छन् । उहाँले एक मनोवैज्ञानिकको तवरले उपदेश दिनुहुन्थ्यो । कसैलाई उपदेश गर्न अगाडि त्यस व्यक्तिको कार्य-पेशा, वासस्थान, उस्को मानसिक स्थिति आदिलाई ध्यान दिनुभई वहाँले सुहाउँदो उपमाउपमेयी उल्लेख गरी राम्रारी स्पष्ट हुनेगरी उपदेश बुझाइदिने गर्नुहुन्थ्यो र यसरी

मानिसहरूको हृदय परिवर्तन हुने गर्थ्यो । त्रिपिटक अन्तर्गतका अनुपटिक ग्रन्थ मिलिन्द प्रश्न र आचार्य बुद्धघोषकृत विशुद्धिमार्गमा मर्मस्सरी उपमा उपमेयीहरू धेरै उल्लेख भएका पाइन्छन् ।

अब त्रिपिटक अन्तर्गत सूत्र-पिटक ग्रन्थलाई क्रमशः एक एक गरी चिनारीको रूपमा प्रस्तुत गरिदै जानु प्रासारिक देखिन्छ ।
क्रमशः.....

*The clear seeing which
knows that which is flawed
as flawed and that which is
pure as pure can lead being
to transcend misery.*

Dampa Enterprises

Tibetan Raw Wool,
Pashmina & Silk
Yarn
Wholeseller

Tel : 270828 (Off.) 272945 (Res.)
Fax : 278926, 484129 (Show room)
Mobil : 981020922
Swayambhu (Ring Road)
Kathmandu - 15, Nepal

जातक, महाभारत र रामायण

■ भद्रन्द आनन्द कौशल्यायन

जातक कथा-संग्रह शुद्ध भारतीय साहित्य हुनाले अबौद्ध साहित्यका कथाहरू पनि यो सँग मिल्नु वा यसको प्रभाव तिनीहरूमा देखा पर्नु स्वाभाविक छ । त्रिपिटकमा न महाभारतको कहिं उल्लेख छ, न त रामायणके । बुद्ध कलिन समयको अरू कुनै साहित्यमा पनि छैनन् । सिविजातक जस्ता अनेक कथाहरूले महाभारतमा स्थान पाएका छन् । रामायणमा बुद्धको नाम आएको छ । यति मात्र होइन-पूरे रामायण दशरथ जातक, देवधर्म जातक आदि केही जातकहरूलाई लिएर रचेको जस्तो लाग्छ । यसरी कसरी मिल्न आयो ?

सामान्य मानिसहरू भन्दून् कि महाभारत र रामायण यति पूराना ग्रन्थहरू हुन् कि यिनीहरूमा यदि परवर्ती उल्लेख पाइन्छ भने त्यसलाई पछि मात्र मिलाएको भनेर नै मान्नु पर्दछ । अर्को पक्षको भनाई छ कि महाभारत, रामायणका केही अंश पूरानो भए तापनि त्यसका सम्पादकहरूले त्यसको सम्पादन गरेको बेला धेरै कुरा यसमा मिलाई दिए । यसै कारण महाभारत-रामायण तथा जातकहरूमा यदि केही समानता देखिन्छ भने त्यो जातक कथाहरूकै देन हो ।

हामीहरूलाई लाग्छ कि कुनै कुनै अंशमा त अबौद्ध र बौद्ध साहित्य दुबै एउटै परम्पराका ऋणी छन् । पहिले पहिलेको कथा साहित्य आजकालको जस्तो स्पष्ट रूपमा बौद्ध र अबौद्ध भनेर छुटेका थिएनन् । त्यसबेला एउटै कथाले बौद्धहरूको हातमा परेर बौद्ध रूप र अबौद्ध कलाकारहरूको हातमा परेर अबौद्ध रूप लिए होलान् ।

तैपनि यति त मान्नै पर्दै कि शक समयसम्म महाभारत र रामायण आफ्ना अहिलेको रूपमा न अस्तित्व देखिन आउँछ, न त प्रचार नै । पूरा देशमा महाभारत र रामायणको कथा घर-घरमा सुनाउने गरिराखेको तर समकालिन साहित्यमा त्यसको बारेमा कहिं केही नहुनु-यो हुन सक्दैन । डा. भण्डारकर भन्नुहुन्छ कि पतञ्जलीको महाभाष्य सम्ममा पनि रामको नाम छैन, न त कुनै पूरानो

शिलालेखमा नै । साधारणतया रामायण महाभारत भन्दा पूरानो मानिन्छ । तर कुरो यसको विपरीत छ । श्री धम्मानन्द कोसम्बीको अनुसार रामायणको रामचन्द्र र उहाँको अयोध्या नगरी दुबै नै भारतीय हुने कुरामा शंका छ । रामायणलाई छोडेर पतञ्जलीको समयसम्म पनि कुनै प्राचीन संस्कृत ग्रन्थमा अयोध्याको नाम आउदैन् । यसैले रामायणको कथामा केही ऐतिहासिकता होस् वा नहोस्, महाभारत र रामायणमा महाभारत नै अपेक्षाकृत पूरानो छ ।

हो, पाँचौ शताब्दीमा आचार्य बुद्धघोष महाभारत र रामायणसँग परिचित जस्तो लाग्छ । उहाँ लेख्नु हुन्छ-“आख्यानको मतलब हो-भारत, रामायण आदि । त्यो कथा जहाँ भइरहेको छ, त्यहाँ जान योग्य छैन् ।” फेरि अर्को ठाउँमा भारत-युद्ध, सीता-हरण आदिलाई निरर्थक भन्नुभएको छ । जयद्विस जातक (५१३) मा राम दण्डकारण्य जानुभएको उल्लेख छ । आफ्नो जुन अविकसित रूपमा जातक-कथाका कथाहरूले महाभारत र रामायणमा आएर विकास पाए, त्यसबाट यही पक्ष ठीक लागेर आउँछ कि यो कथाहरूको आरम्भिक रूपको लेख जातक कथाहरूमा विद्यमान छन् र पछि मात्रै सुन्दर रूपका रामायण र महाभारत आएका थिए ।

घट जातक एक किसिमको सानो भागवत नै हो । त्यसमा कृष्ण जन्मदेखि लिएर कंसको हत्यासम्म र फेरि द्वारिका गएर बस्ने सम्मको सबै कथा आएको छ । त्यसमा चानूर र मुष्टिक पहलवानको हत्या गर्ने जस्तो सा-साना कुराहरू पनि छन् । तर श्रीमद्भागवत स्पष्ट रूपले पछिको चीज भएकोले यसमा सन्देह छैन् कि कृष्ण जन्मको कथा आफ्नो प्राचीन रूपमा जातकमा नै छन् ।

जे होस्, महाभारत रामायणका कथाहरूसँग मिल्ने जातकमा जुन कथाहरू छन् तिनीहरूको आफ्नै महत्व छ र त्यो कम छैनन् । (साभार- भूमिका: जातक प्रथम छण्ड)

“बुद्ध इतिहासमा सबभन्दा दूलो नाम हो ।”

- भरत सिंह उपाध्याय

महाभारतमा हरेक दिन बीस हजार गाई काटिने प्रसंग नेपाल ल्याइने संस्करणमा हटाइएकोमा वादविवाद

■ स्वागत नेपाल

प्रसिद्ध हिन्दू धार्मिक ग्रन्थ महाभारत र श्रीमद्भागवत् महापुराणमा वर्षौदेखि जथाभावी भइरहेको संशोधनमा राजनीतिक मात्र होइन धार्मिक विद्वान्हरू समेतको ध्यान पुग्न सकेको छैन ।

बरु अधिकांश धार्मिक व्यक्तिहरू पनि वर्षौ अधिदेखि तिनै संशोधित ग्रन्थहरूलाई नै वास्तविक ठानेर अध्ययन गरी त्यसैका आधारमा विश्लेषण गरिरहेका छन् ।

राजो महानसे पूर्व रन्तिदेवस्य वै द्विजः
अहन्यहनि वध्येते द्वे सहस्रे गवां तथा
समांस ददतो ट्यान्नं रन्तिदेवस्य नित्यशः
अतुलकीर्तिरथ वन्नृपस्य द्विज सत्तम

१८ पर्वमा विभक्त महाभारतको तेसो पर्व वनपर्वको यी क्रमशः आठौ र १० औं श्लोक नेपाल प्रवेश हुने संस्करणहरूमा हटाएर छापिने गरेको छ ।

पौराणिक कालका राजा रन्तिदेवले प्रत्येक दिन २० हजार गाईको बध गरी आफ्नो दरवारमा आउने सम्पूर्ण व्यक्तिहरूलाई भोजन गराउँथे र त्यसरी उनले आफ्नो अतुल्य कीर्ति कायम गराउन सफल भएका थिए भन्ने अर्थका ती दुई श्लोक हटाएर भारतको गीता प्रेस गोरखपुरले तलका दुई श्लोक द र १० संख्यामा छाप्ने गरेको छ ।

सोडकृवीद् वाढमत्येवं भविष्यद्वं पृथग्विधाः ।
शिवाश्चैव शिवाश्चैव पुनः पुनरुदारधी ॥
काकी च च हलिमा चैव मालिनी वृद्धतातमा ।
आर्यपिलाला वैमित्रा सप्तताः शिशु मातर ॥

तर दक्षिण भारत पुना संस्करणका महाभारत ग्रन्थहरूमा भने रन्तिदेवले सो समयमा गौबध गरी भोजन गराउने गरेको श्लोकहरू अद्यापि प्रकाशित भइरहेका छन् ।

ठीक एक सय वर्षअघि सन् १९०२ मा

डेनमार्कको कोपेनहेगनबाट प्रकाशित स्वीडेनका नागरिक एस सोरेनसेनको 'एन इन्डेक्स टु द नेम्ज् इन द महाभारत' नामक ग्रन्थमा पनि रन्तिदेवको प्रसंगमा त्यही अधिल्ला श्लोकहरूका आधारमा पौराणिक कालमा गौबध हुने गरेको उल्लेख गरेका छन् ।

'उफ् ! त्यस्तो पाप !! लौ मैले त पढेकै थिइनँ !!!' प्राध्यापक शिव गोपाल रिसाल भन्नुहुन्छ, 'यसबारेमा त छलफल हुनै पर्दै ।'

संस्कृतिका अनुसन्धाता हरिराम जोशी भने पौराणिक ग्रन्थमा भएका तथ्यहरूलाई जबरजस्ती आफू अनुकूल बनाउने प्रयत्नमा संशोधन गर्न पाइन्न भन्नुहुन्छ ।

Be Happy
Keep Others Happy.

CE
CONSTRUCTION PVT. LTD.

Bagmati Chambers, Flat 4/5
Ka 2-2/18 Milan Marg, Teku
P.O. Box 1223, Kathmandu, Nepal
Phone No. 243120, 252124
Fax : 977-1-231043
E-mail : cecon@mail.com.np

'तथ्यहरू यसरी लुकाइने र धार्मिक ग्रन्थहरू नै यसरी संशोधन गर्ने हो भने भविष्य राम्रो हूँदैन', पूर्व रक्षा उपसचिव रहेका जोशीले वैदिक कालदेखि गौबध परम्परा रहेको दावी गर्दै भन्नुभयो-'अरू पनि ग्रन्थहरूमा र हेका त्यस्ता प्रसंगलाई द्विकिने गरेको छ, गोबध जायज हुनुपर्छ भन्ने मेरो भनाइ होइन तर तथ्य पनि लुकाइनु हूँदैन।'

वाल्मीकि विद्यापीठका प्रा.डा. हरिप्रसाद शर्माका अनुसार वैदिककालको शुरूमा यज्ञमा गाईको बलि दिन्थ्यो। पछि चौरी गाई मृग आदिको प्रयोग हुन थालेको हो। 'त्यसो भन्दैमा अहिले शास्त्रले गोबधलाई मान्य ठानेको व्याख्या गरिनु ठीक होइन'- उहाँले भन्नुभयो। श्रीमद्भागवत् महापुराणको नवम् स्कन्दमा पनि यस्तो श्लोक पढन पाइन्छ:

सांस्कृत्ये रन्तिदेवस्य यां रात्री भवसन् गृहे ।
आलम्यन्त सतं गवाः सहस्राणी च विंशती ॥
तत्रस्मसूदा क्रोसन्ति सुमृष्ट मणिकुण्डलाः ।
सूपं भूडस्थ मस्तिष्वं नाव्यमासम् यथा पूरा ॥

अर्थात् रन्तिदेवका घरमा बेलुका पाहुना जाने मानिसका लागि २० हजार १ सय गाई काटिन्थे, त्यति गाई काटिएका दिन पनि हिजोअस्ति जस्तो मासु छैन, आजचाहिं दालमा बढी बल गर्नुहोस् भनी भान्छेले भन्ने गर्थे।

तर 'गवां' शब्दले गाई र गोरु दुवैलाई बुझाउने हुनाले त्यस समय गाईकै बध हुन्थ्यो भन्ने व्याख्या गर्न मिल्दैन भन्नुहुन्छ-पदाकन्या क्याम्पसका प्रा. जगन्नाथ शर्मा त्रिपाठी। यद्यपि जोशी भने 'गवां' शब्द प्रयोगले गोरु नै पनि प्रष्ट नबुझाएकाले एकोहोरो अर्थ मात्र गर्न नहुने जिकिर गर्नुहुन्छ। यस्तै क्रम रहने हो भने गीता र पुना दुई संस्करणका दुई महाभारत गीता आदि ग्रन्थका बेरलाबेरलै व्याख्याको शृङ्खला पनि शुरू हुन सक्छ-उहाँले भन्नुभयो।

वैदान्तमै विद्यावारिधि गर्नुहुने वाल्मीकि विद्यापीठका प्रा.डा. दीर्घराज घिमिरेले आफूले दुवै संस्करण अध्ययन गर्दा अनावश्यक संशोधन भेटेको बताउनुहुन्छ। तर नियन्त्रण कसले गर्ने ? उहाँकै पनि प्रश्न छ। 'नहटाउनुपर्यो गीता प्रेसले ती श्लोकहरू' प्रा. त्रिपाठीको पनि असन्तुष्टि छ- बरु व्याख्या राम्रो हुन सकेको छैन, मासमा महा उपसर्ग लागेपछि महामासले नारीरूप जनाए जस्तै गामांस उपच्यते भनेर गामांसलाई

दूध पनि भनिएको छ। व्याख्या त्यसरी हुनुपर्यो।

त्रुटिहरू पुना संस्करणमा पनि भएका र गोरखपुर गीता प्रेसले त मूल भाग नै संशोधन गरेको उल्लेख गर्दै प्रा.डा. घिमिरेले भन्नुभयो- जुन संस्करण भए पनि 'नील कण्ठी टीका' सहितको महाभारतलाई अध्ययन अध्यापनमा प्रामाणिक मानिएको छ। त्यसमा संशोधनचाहिं हुनुहुन्न, आवश्यक प्राज्ञिक बहस र निकर्योल हुनुपर्छ।

उता लामो समयसम्म रेडियो नेपालमा धार्मिक कार्यक्रमका सञ्चालक रहेका पुरुषोत्तम सापकोटाको तर्कचाहिं अकै छ- (नबुझेरै संशोधन गरी सुधार गर्न खोजिएको पनि हुन सक्छ तर बधलाई सोझै बधकै अर्थमा मात्र पनि लिइनु हुन्न, हामी अहिले मार्न मात्रै सक्छौं बचाउन सक्तैनौं तर पौराणिक कालमा मार्नेहरूले बचाउन पनि सक्थे।'

(साभार : नेपाल समाचार पत्र
२६ फागुन २०५८, अंक ७/५९)

It is a great being who can see through all obvious delights as well as subtle pleasures to be free from attachment.

FOOD JUNCTION

LCBC House, Hospital Road, Mahrajgunj

P.O. Box : 14257,

Kathmandu, Nepal.

Tel : 415447

Fax : +97-1-422480,

E-mail : lcbc@wlink.com.np

Remember us for :

Newari Khana, Nepali Khana, Sizzler MacMo,
Pizza, Burger, Main Course & Breakfast

**Home Packing System
available here in reasonable
price.**

राम जेठो कि बुद्ध ?

■ प्रकाश विद्यार्थी

यस लेखका लेखकलाई विश्वास छ कि राम बुद्ध भन्दा कान्दो थियो । बुद्ध पछि मात्रै रामलाई देउता मानिएको हो । अर्थात् रामायण काल्पनिक भएमा महर्षि वाल्मीकी, नभएमा स्वयं रामचन्द्र गौतम बुद्ध (इ.पू. ५६३-४८३) भन्दा पछिका थिए । प्रमाण स्वरूप केही तर्कहरू प्रस्तुत गर्दैछन् ।

- १) पहिलो कुरो त बुद्धकालीन समयमा राम भन्ने देउता थिएन । त्यतिवेला हिन्दूहरूको मूल्य देउताहरू इन्द्र र ब्रह्मा थिए । विष्णु र रूद्र चलनमा थिएनन्, गौण थिए । बुद्ध कालको ऐतिहासिकता प्रमाणित भइसकेको छ, जबकि रामायण (र महाभारत पनि) को ऐतिहासिक काल वा वाल्मीकी कालको वा अनुसन्धान गर्न वाँकी नै छन् । रामायण वा वाल्मीकी कालको ऐतिहासिकता प्रमाणित नभएकोले नै रामायणलाई परापूर्व कालको बुद्ध भन्दा धेरै अगाडिको भनी विश्वास गरिन्छ- जुनकी गलत हो । ऐतिहासिकताको दृष्टिकोणले पालि त्रिपिटक बढी विश्वसनीय छ । पालि त्रिपिटकमा वर्णित प्राचीन भारतलाई इतिहासकारहरूले बढी प्रमाणित भनी एक मतले मानेका छन् ।

रामचन्द्रको अयोध्या वास्तवमा बुद्धको पालोमा बनाइएको घटहट साकेत हो ।

- २) राम वेदकालीन देउता होइन । राम बुद्धकालीन देउता पनि होइन । त्रिपिटक अनुसार बुद्धकालमा हिन्दूहरूको मूल धार्मिक ग्रन्थ तीन वेदहरू थिएः रामायण त्यति वेला थिएन । बुद्धकालीन घटनामा कहीं कैरै राम वा रामायणको उल्लेख भएको पाइदैन । त्रिपिटकमा तत्कालिन समाजमा प्रचलित धर्म गुरुहरू (महाविर, मक्खील गोशाल आदि) र धार्मिक अभ्यासहरू (जैन धर्म, वैदिक कर्म काण्ड, योगाभ्यास आदि) को रामो व्याख्या पाइन्छ । तर राम, रामायण वा वाल्मीकीको वारेमा कहीं कुनै उल्लेख छैन । त्यसैले भन्न सकिन्छ कि बुद्धको पालोमा राम थिएन ।

- ३) बुद्धकालमा 'लंका' थिएन । वर्तमान श्रीलंकालाई त्यतिवेला ताम्रपर्णी द्विप भन्ने गरिन्थ्यो, यसमा विवाद छैन । यसबाट भन्न सकिन्छ कि रामायणको घटना बुद्धको पालोमा भएको थिएन । केही आधुनिक इतिहासकारहरूले 'रामायणको लंका' श्रीलंका थिएन,

कुनै दक्षिण भारतीय प्रदेश हुनु पर्दछ भनी शंका गरेका छन् । मनन गर्न योग्य छ कि बुद्धकालको जम्बुद्विप (भारत वर्ष) मा लंका नाउंको कुनै ठाउं थिएन । पालि बौद्ध साहित्यहरूमा बुद्धकालीन द्विप, महाराज्य, महानगर, महाजनपद आदि रामैसित उल्लेख गरिएको पाइन्छ; तर यसमा 'लंका' पाउन सकिदैन । आधुनिक केरललाई त्यसवेला पाण्डिय, तामिलनाडु र आन्ध्र प्रदेशलाई चोल देश र कर्नाटकलाई बनवासि भनिन्थे ।

- ४) रामचन्द्रको अयोध्या वारेमा केही कुरा गरौ । रामको पालोमा 'अयोज्ञा' नामक सानो गाउँ थिए । तर त्यो गाउँ आजको अयोध्या वा रामचन्द्रको अयोध्या भन्न मिल्दैन किनकि आजको अयोध्या धाधरा (वा सरयू) नदीको किनारामा पर्दछ, तर बुद्धकालीन अयोज्ञा गंगा नदीको तीरमा पर्दै ।

साँच्चै त रामायणमा उल्लेखित रामचन्द्रको अयोध्या बुद्धको पालोमा छैदै थिएन । बुद्धकालमा कोशल देश (पश्चिमी उत्तर प्रदेश) को राजा प्रसेनजितले आफ्ना राज्यमा ठूला ठूला धनपतिहरू नभएकाले मगध (पटनां+गया) को राजा विम्बिवसारलाई कुनै एक सेठ कोशल पठाउन आग्रह गरेका थिए । विम्बिवसारले आफ्नो देशको सेठ धनञ्जयलाई कोशलमा पठाए । राजा प्रसेनजितले आफ्नो देशमा वस्न आउने उत्त सेठको लागि राजधानी श्रावसीको दक्षिणतिर एक नयाँ शहर बनाइदै । सन्ध्याकालमा वसाइएको शहर हुनाले यसलाई 'साकेत' भनियो । सरभू (सरयू) नदी किनार वसेको सो साकेत नगर नै वर्तमान अयोध्या हो भनी धेरै विद्वानहरूले किटान गरेका छन् । यसरी रामचन्द्रको अयोध्या वास्तवमा बुद्धको पालोमा बनाइएको शहर साकेत हो ।

- ५) रामायणको अर्को मुख्य पात्र हो- रावण । केही कुरो उनको विपयमा पनि । प्रथमतः हिन्दू पुराणहरू बुद्ध भन्दा पछि रचिएका हुन् भन्ने कृरामा सबै एकमत छन् । पुराणको एक रचयिता महर्षि पुलस्तय रावणको वाजे थिए । यसरी रावणको वाजे पुलस्तय बुद्धकाल भन्दा पछिको भएकाले रामायणकाल बुद्धकाल भन्दा पछिको भन्न सकिन्छ ।

महायानीहरूको नौ पूजनीय ग्रन्थहरू छन् जसलाई नवरत्न भनिन्छन् । यी मध्ये एक हो लंकावतार सूत्र । यो

ग्रन्थलाई नेपालमा पूजा गरिन्दू पनि । यो विज्ञानवाद (महायान) को मूल ग्रन्थ हो जसमा विज्ञान (चित्त) मात्र सत्य अन्य सबै मिथ्या भनी प्रतिवादन गरिएको छ ।

लंकावतार सूत्रको अर्थ हो लंकाको राजा रावणलाई धर्म उपदेश । दश अध्याय हुने यस ग्रन्थमा रावणलाई बुद्धले उपदेश दिन्छन् । यसवाट स्पष्ट हुन्छ कि रावण बौद्ध थिए । रावण बौद्ध हुनाले उनी बुद्धभन्दा पछिका ठहरियो । सोही कारणले राम पनि बुद्ध पछिका सिद्ध हुन आउँछन् । रावणलाई बौद्ध नमाने तापनि उनको पालामा बौद्ध दर्शन (विज्ञानवाद) प्रचलित भइसकेको थियो; र विज्ञानवाद दर्शन बुद्धको ८०० वर्ष पछि निस्केका थिए । यस सूत्रका रचयिताले रावणलाई बुद्धले उपदेश दिएको कल्पना गरेको (?) ले भन्न सकिन्छ कि रावण, र राम पनि, बुद्ध भन्दा अधिका पक्कै थिएनन् ।

- ७) लंकावतार सूत्रको दशौ अध्यायमा भविष्यवाणी गरिएको पाइन्छ (त्यसैले यो अध्याय पछि मात्रै थपिएको भनी धेरैले भन्छन् ।) यसमा बुद्ध स्वयं भन्छन् कि बुद्ध परिनिर्वाणको १०० वर्ष पछि कौरव, पाण्डव, राम, चन्द्रगुप्त आदि राजा हुनेछन् । यी मध्ये चन्द्रगुप्त साँच्चै नै बुद्ध परिनिर्वाणको १५० वर्ष पछि राजा बनेको ऐतिहासिक प्रमाण पाइएको छ । यस भविष्यवाणीबाट भन्न सकिन्छ कि राम बुद्धभन्दा कान्छ्यो थिए । भविष्यवाणीमा उल्लेखित ऐतिहासिक व्यक्तिहरू सबै साँच्चै बुद्धकाल पछिका भनी सिद्ध हुनाले राम सम्बन्ध बुद्धको भविष्यवाणी पनि मान्यता दिन योग्य छ । सोही अध्यायमा महर्षि बाल्मीकीको बारेमा पनि भविष्यवाणी गरिएको हुनाले रामचन्द्रको रामायण काल्पनिक भएपनि त्यसलाई बुद्धकाल पछिको मान्न सकिन्छ ।

रामाइलो कुरा यो छ कि बुद्धको एक हजार वर्ष जति पछिको जातक अर्थ कथामा एक कथा रामको पाइन्छ जुनकि रामायणसँग धेरै मिल्छ पनि । यसमा रावण वा लंका सम्बन्धी कुरो छैन । यसमा रामले सीता विहा गर्दैन, अनि दशरथको आज्ञा अनुसार बनवास जान्छन् । कथा अनुसार सीता रामको बहिनी थिइन् । त्यसताका साथे दिदी बहिनीसँग विवाह गर्ने चलन भएकोले यसमा आश्चर्य मान्नु पर्ने केही छैन । यो कथा बढी व्ययवहारिक देखिन्छ र सायद यसैबाट बाल्मीकीले रोमांचनीय रामायणको श्रृजना गरेको पनि हुन सक्दछ । वा दुबैले तत्कालीन प्रचलित कथालाई उदृत गरेको हुन सक्दछ ।

हिन्दूहरूका अनुसार राम विष्णुको ७ और बुद्ध ९

औ अवतार हुन् । यसैले गरेर धेरैलाई राम बुद्धभन्दा जेठो भनी भ्रम परेका हुन् । वास्तवमा १२ औ शताव्दीमा जयदेवको पालोमा मात्रै यी दश अवतारवाद पूर्ण चलनमा आएका थिए ।

रामायणको विषयमा लेखकको विचार यस्तो छ- बुद्ध परिनिर्वाणको शय दुई शय वर्ष पछि बुद्धकालीन नगर साकेतलाई अयोध्या भनियो । त्यहीं दशरथको छोरो रामचन्द्रको जन्म भयो । उनको जीवन बौद्ध जातक अनुरूप हुन सक्दछ । त्यस पछि वा त्यहीं समकालमा भारतको दक्षिणतर्फ लंका नामको ठाउँ बने वा बनाइए, जहाँ रावण नामक असुर राजा राज्य गर्दथे । सायद उनी बौद्ध थिए । पछि बाल्मीकी नामक ऋषिले रामलाई देउता र रावणलाई राक्षस बनाई रामायणको रचना गरे । यो लेखकको धारणा हो । वास्तवमा रामायण एक दन्त्य कथा मात्रै भएको र सोहीलाई बाल्मीकीले लिपिबद्ध गरेको मात्र पनि हुन सक्दछ । जे होस् यसवाट राम वा बाल्मीकी बुद्ध भन्दा पछिको ठहरिन आउँछ ।

:सामार अनुवाद : इनाप. १-१७।

व.स. २५३१ औ धर्मकीर्ति विशेषाङ्गमा यो रचना प्रकाशित हुन्दा लेखक स्वयं सम्पादक पनि हुनहन्थ्यो ।

श्रीमद् बाल्मीकीय रामायण :

रामबाट भरतलाई उपदेश

यथा हि चोटः तथाहि बुद्धस्तथागतं जाप्तिक्रमत्र विद्धिः ।

तद्भाष्टिर्यः अव्ययतमः दाजानां स जाप्तिके जाग्निमुखो बृथो द्यात् ॥

अयोध्या काण्ड १०९-३४

अनुवाद - जैसे चोर दण्डनीय होता है, उसी प्रकार (वेद विरोधी) बुद्ध (बौद्ध भतावलम्बी) भी दण्डनीय है । तथागत (नास्तिक विशेष) और नास्तिक (चार्वाक) को भी यहाँ इसी कोटिमे समझना चाहिये । इसलिये प्रजापर अनुग्रह करनेके लिए राजाद्वारा जिस नास्तिकको दण्ड दिलाया जासके तो उसे चोरके समान दण्ड दिलाया हि जाये; परन्तु जो वशके बाहर हो, उस नास्तिकके प्रति विद्वान ग्राहमण कभी उन्मुख न हो, उसे वार्तालाप तक न करें ।

(सहित्याचार्य पाण्डेय पं. राम नारायण शास्त्री 'राम'द्वारा अनुदित, गोविट भवन कार्यालय, गीताप्रेस, गोरखपुरद्वारा प्रकाशित)

जुन देश बुद्धको पावन जन्म भूमि हो, जहाँ बुद्धलाई विभूति मानिन्छ त्यस देशका नागरिकहरूले उपरोक्त रामायणको गाथाप्रति गलानी वा क्षमायाचना गर्ने समय आएको छैन र ? राष्ट्रियतामा समेत आघात पर्ने यस किसिमका भनाइप्रति राजनेताहरू र विद्वानहरू किन चुप छन् ? विशेष गरी बुद्धलाई ईश्वरका अवतार मान्नेहरू रामको मुख्याट बुद्ध तथा बौद्धहरूको आलोचना सुन्दा के यसलाई स्वाभाविकै ठानिरहने ?

मनुस्मृति जलाइयो किन ? - १

सृष्टि कसरी उत्पन्न भयो ?

■ अद्वन्द्व आनन्द कौशल्यायन
अनु. सम्बूद्धि प्राणपुत्र

यदि तपाईं कसैलाई भन्नुहोस् कि तिमी आफ्नो काँधमा बस, तब ऊ भन्ने छ कि यस्तो असम्भव कार्य कसरी हुन सक्छ ? यस्तै असम्भव कार्य मनु महाराजले गर्ने असफल प्रयास गर्नुभएको छ ।

भगवान् बुद्धसंग सोधियो कि सृष्टिको आरम्भ कसरी भयो तब उहाँले उत्तर दिनु भयो कि यो संसार विनाटुप्पाको छ । यसको पहिलो टुप्पा पत्ता लाउन सकिदैन ।

जुन कुराको पत्ता लाउन सकिदैन र जुन जानकारीको कुनै उपयोग पनि छैन, त्यस्तो जानकारी विना मतलबको हुन्छ । तर अधिकांश दार्शनिक जसको सारा ध्यान संसार बदल्नुको अपेक्षा उसको व्याख्या गर्नुमा नै केन्द्रित रहन्छ, यसप्रकारको प्रयास गर्दै रहन्छन् । मनु महाराजको गन्ति यस्तो दार्शनिकहरूमा पनि गर्न सकिदैन । मनुस्मृतिको रचना कोही न कोही लालबुझक्कडको दिमागवाट भएको प्रतित हुन्छ । यस रचनाको उद्देश्य मनुस्मृतिको पहिलो अध्यायको दोश्रो श्लोकवाट नै एकदम नांगो हुन्छ । प्रश्न गरिएको छ-

भगवन्सर्ववर्णना यथावदनुपूर्वशः ।

अन्तरप्रभवाणां च धर्मान्तो वक्तुमहर्सि ॥ १-३ ॥

(हे भगवान् सबै वर्णहरू तथा संकीर्ण जातिहरूका धर्म जे जस्ता छन्, ती कमैले हामीहरूलाई तपाईं नै बताउनु सक्नुहुन्छ ।)

प्रश्न वर्ण तथा जातिहरूको धर्म आदि बारेमा सोधिएको छ उत्तर परमात्माको उत्पत्तिदेवि आरम्भ गरिएको छ-

योऽसावतीप्रियग्राह्यः सूक्ष्मोऽव्यक्तः सनातनः ।

सर्वभूतमयोऽचिन्त्यः स एव स्वयमुद्भव्यौ ॥ १-५ ॥

(त्यो जुन अगोचर, सूक्ष्म, अव्यक्त, सनातन, घट घटमा बास गर्ने परमात्मा छ, जसको बुद्धिद्वारा थाहा लाग्दैन ऊ स्वयं नै उत्पन्न भयो ।)

जुन परमात्मा बुद्धिद्वारा थाहा लाग्दैन उसको बारेमा कोही पनि कसरी भन्न सक्छ कि स्वयं नै उत्पन्न भएको छ ? फेरि यस स्वयं नै उत्पन्न भएको परमात्माले के

गन्यो ? उत्तर छ-

सोऽभिधाय शरीरात्त्वात्सृ क्षुर्विविद्या: प्रजाः ।

अप एव ससर्जदौ तासु बीजमवासृजत् ॥ १-८ ॥

(अनेक प्रकारका जीवहरूका सृष्टिका इच्छाले त्यस परमात्माले ध्यान गरी सर्वप्रथम आफ्नो शरीरबाट जल उत्पन्न गन्यो र त्यसमा बीज राख्यो ।)

जिज्ञासा छ कि के परमात्मालाई पनि इच्छाहरूले सताउँछ ? यदि होइन भने उसको मनमा सृष्टि उत्पन्न गर्ने इच्छा नै किन भयो ? फेरि उसले आफ्नो शरीरबाट जल त उत्पन्न गन्यो गर्ने त्यसमा बीज कहाँबाट राख्यो ? जुन बीजलाई उसले पानीमा राख्यो, त्यस बीजलाई कसले उत्पन्न गन्यो ? त्यस बीजको के भयो ? उत्तर छ ।

तदण्डमभवद्वैनम् सहस्रांशुसमप्रभम् ।

तस्मिन्जज्ञे स्वयं ब्रह्मा सर्व लोक पितामहः ॥ १-९ ॥

(त्यस बीज सूर्य जस्तै चम्किले सुनको अण्डा जस्तै भयो, त्यस अण्डाबाट सबै लोकको सृष्टिकर्ता स्वयं ब्रह्मा अविर्भूत भयो ।)

जिज्ञासा छ कि बीज त पानीमा राखिएको थियो । त के त्यो बीज पानी भित्रै सूर्य जस्तै चम्किलो अण्डा बन्यो कि पानी बाहिर ? यदि पानी बाहिर र त्यस अण्डाबाट नै लोकको सृष्टिकर्ता ब्रह्माजी उत्पन्न भयो तब यसको मतलब हो कि ब्रह्माको उत्पत्ति कुनै अण्डाबाट भयो । त्यस ब्रह्माजीको बारेमा बताइएको छ-

तस्मिन्नण्डे स भगवानुपित्वा परिवत्सरम् ।

स्वयमेवात्मनो ध्यात्तदण्डमरोदद्विधा ॥ १-१२ ॥

(त्यस अण्डामा त्यो ब्रह्मा एक वर्षसम्म रह्यो । तब उसले आफूले आफ्नो ध्यानबाट त्यस अण्डालाई दुई टुक्रा गन्यो ।)

सबै लोकको सृष्टिकर्ता केवल ३६५ दिन मात्र त्यस अण्डामा रह्यो ? थाहा छैन त्यस अण्डालाई कसैले सेकेको थियो वा थिएन ? तब अगाडि के भयो ? लेखिएको छ -

ताभ्यां स शक्लाभ्यां च दिवं भूमिं च निर्ममे ।

मध्ये व्योम दिशश्चाप्तावपां स्थानं च शाश्वतम् ॥ १-१३ ॥

(ब्रह्माले त्यस दुवै टुकाबाट स्वर्ग र पृथ्वीको निर्माण गन्यो । मध्यमा आकाश, आठ दिशाहरू र जलको शाश्वत स्थान समुद्रको निर्माण गन्यो ।)

अण्डाको माथिल्लो हिस्साबाट त स्वर्गको निर्माण गरियो र तल्लो हिस्साबाट पृथ्वीको निर्माण गरियो तब यस आकाश, आठ दिशाहरू तथा समुद्रको निर्माण कहाँबाट गन्यो ? जुन तल्लो हिस्साबाट पृथ्वीको निर्माण भयो त्यसैबाट नै समुद्रको निर्माण पनि भझसक्यो होला । हो, आकाश तथा आठ दिशाहरू त शब्द मात्र हुन् । उसको लागि भने साँच्चै कै कुनै भौतिक पदार्थको आवश्यकता भएन होला । त्यस ब्रह्माको अगाडिको कर्तृत्वको कहानी यसप्रकार छ -

सर्वेषां तु स नामानि कर्मणि च पृथक् ।

वेदशब्देभ्य एवादौ पृथकसंस्थाश्च निर्ममे ॥ १-२१ ॥

(उसले सृष्टिको आरम्भमा वेदको शब्दद्वारा नै सबैको अलग अलग नाम र कर्म निश्चित गरिदियो र उसको अलग अलग संस्थाहरू बसायो ।)

प्रश्न छ वेदका शब्दहरूले सबैको अलग अलग नाम र कर्म नियम गरियो तर स्वयं वेदहरूको उत्पत्ति कसरी भयो ? मनुस्मृतिकारको उत्तर छ -

अग्निवायुरविभ्यस्तु त्रयं ब्रह्मासनातनम् ।

दुदोह यज्ञसिद्ध्यर्थमृग्यजुः सामलक्षणम् ॥ १-२३ ॥

(सनातन ब्रह्माले यज्ञ शिदिको लागि अग्नि, वायु र सूर्यवाट क्रमशः ऋग्वेद, यजुर्वेद र सामवेद यी तीनैलाई प्रकट गन्यो ।)

यस श्लोकमा बताइएको छ, कि ऋग्वेदको उत्पत्ति अग्निबाट, यजुर्वेदको उत्पत्ति वायुबाट र सामवेदको उत्पत्ति सूर्यबाट भयो । विचारा अर्थवेदको उत्पत्ति पनि जल या पृथ्वीबाट गराइदिए हुन्थ्यो । मुख्य प्रश्न छ कि प्राणीहरूका र विषेश गरी मनुष्यहरूका रचना कसरी भए ? उत्तर छ- तपो वाचं रतिं चैव कामं च क्रोधमेव च ।

सृष्टि सर्ज चैवेमां स्रष्टुमित्यनिमा प्रजा: ॥ १-२५ ॥

(यी प्रजाहरूका सृष्टि गर्ने इच्छाले विधाताले तप, वाणी, चित्तको समाधान, काम क्रोध उत्पन्न गरी यस स्मृतिलाई रच्यो ।)

जब पहिले सृष्टि नै थिएन अर्थात मानिस नै थिएन तब तप कसले गर्थ्यो ? वाणी कसले बोल्थ्यो ? चित्तको समाधान कसलाई हुन्थ्यो ? काम-क्रोधको वशीभूत को हुने गर्थ्यो ? जे होस् जसो तसो सृष्टिको रचना भयो तब विधाताले अर्को असली काम गन्यो ।

यं तु कर्मणि यस्मिन्स न्युक्तं प्रथमं प्रभुः ।

स तदेव स्वयं भेजे सृज्मानः पुनः पुनः ॥ १-२६ ॥

(त्यस ईश्वरले सृष्टिको आरम्भमा जुन प्राणीलाई जुन कर्ममा नियुक्त गन्यो ऊ बारम्बार जन्म लिएर पनि आफ्नो त्यसै कर्मलाई दोहन्याउदै गर्न लाग्यो ।)

हिसहिंसा मृदुकुरे धर्मार्थम् वृतानुते ।

यदयस्य सोऽ दयात्सर्गं तत्रस्य स्वयभाविशत् ॥ १-२९ ॥

(हिंसा र अहिंसा कर्म कोमल र कठोर, धर्म र अधर्म, सत्य र मिथ्या- यी मध्येबाट विधातालाई सृष्टिको आरम्भमा जुन जुन कर्म नियुक्त गरिदियो उसमा त्यही कर्म आएर प्रवेश गर्न थाल्यो ।)

अब यहाँ आरम्भमा वर्ण तथा संकीर्ण जातिहरूका धर्महरूका सम्बन्धमा जुन जिज्ञासा गरिएको थियो त्यसको आंशिक समाधान हुन आरम्भ भएको छ । मनु महाराजको भनाई हो-

१. ईश्वरले जुन प्राणीलाई जुन कर्ममा नियुक्त गन्यो ऊ बारम्बार जन्म लिएर पनि त्यही कर्म गर्न थाल्यो ।)

२. जसलाई धर्ममा नियुक्त गरियो, ऊ जन्म जन्मान्तरको लागि धर्मात्मा हुन गयो । जसलाई अंधर्ममा नियुक्त गरियो, ऊ जन्म जन्मान्तरको लागि अधर्मात्मा हुन गयो । जसलाई सत्यमा नियुक्त गरियो ऊ जन्म जन्मजन्मान्तरको लागि सत्यवादी हुन गयो । जसलाई असत्यमा नियुक्त गरियो ऊ जन्म जन्मान्तरको लागि असत्यवादी हुन गयो ।

कस्तो भयानक नियतिवाद हो यो ? सबै ईश्वर कृत मात्र होइनन्, त्यो जन्म जन्मान्तरको लागि निश्चित पनि छ । त्यसमा कुनै पनि प्रकारको परिवर्तन ल्याउन सकिदैन । ईश्वरले जसलाई अत्याचारी बनाइदिएको छ ऊ जन्म जन्मान्तरसम्म अत्याचारी बनी नै रहनेछ । यति मात्र होइन ऊ सर्वथा निर्दोष पनि छ किनकि उसलाई ईश्वरले नै त्यसै बनाइदिएको छ ।

यस नियतिवादलाई अरू पनि भयानक मान्यता दिइएको छ -

यथार्तुलिंगान्यृतवः स्वयमेवर्तुमपर्यणि ।

स्वानि स्वात्ययिपद्यन्ते तथा कर्मणि देहिनः ॥ १-३० ॥

(ऋतु बदलिंदा जसरी ऋतु आफै आफ्नो चिन्हलाई धारण गर्दछ, त्यसरी नै जीव आफ्नो आफ्नो कर्मलाई स्वयं धारण गर्दछ ।)

यसको अभिप्राय यही छ कि जसको जो जो कर्म

छ, ती मात्र ईश्वरकृत होइन बलिक ती उनीहरुका स्वभाव पनि हुन । यदि प्रत्येक कर्म पहिले त ईश्वरकृत हो, फेरि त्यही कर्म त्यस कर्ताको जन्मसिद्ध स्वभाव पनि हो भने त्यसमा त कुनै पनि परिवर्तन ल्याउन नै कसरी सकिन्छ ?

माथि सूर्य जस्तै चम्किलो अण्डाको उल्लेख गरि सकिएको छ कि त्यसै अण्डाको दुई टुकाबाट स्वर्ग र पृथ्वीको निर्माण भयो । अब यहाँ फेरि त्यसै सूर्य जस्तै चम्किलो अण्डाको कुरा उठाइएको प्रतीत हुन्छ ।

द्विंधा कृत्वात्मनो देहमर्घेन पुरुषो ५ भवत् ।

अर्थेन नारी तस्यां स विराजमसृजतप्रभुः ॥ १-३२ ॥

(त्यस हिरण्यगर्भले आफ्नो शरीरको दुई भाग गच्छे र आधाबाट पुरुष, आधाबाट स्त्री बन्यो । त्यस स्त्रीमा उसले पुरुषको सृष्टि गच्छे ।) थाहा छैन यी दुई आधा हिस्सा स्वयं नै पुरुष र स्त्री बने वा उनीहरुलाई बनाइयो ? लेखिएको त छ कि स्वयं नै बने । यदि स्वयं नै बनेको हो भने ईश्वरकर्तुत्व अंशतः त खण्डित भई नै हाल्यो । अब यस स्त्रीमा जुन विराट पुरुष उत्पत्ति भएको थियो उसले अगाडि के गच्छे ? उत्तर छ-

तपस्तप्त्वासृजसद्यं तु स स्वयं पुरुषो विराट् ।

तं मां वित्तात्य सर्वस्य सप्तारं द्विजसत्तमाः ॥ १-३३ ॥

(हे द्विजगण ! त्यस विराट पुरुषले तप गरि जसलाई उत्पन्न गच्छो, ऊ यस सारा सृष्टिका सृष्टिकर्ता म हुँ ।)

यसको मतलब भयो कि विराटपुरुषले यस सृष्टिको सृष्टिकर्तालाई जन्म दियो । तर सृष्टि त यस भन्दा पहिले नै निर्मित भइसकेको थियो । तब यस सृष्टिका सृष्टिकर्ताले के गच्छो ? यस जिज्ञासाको उत्तर त्यस सृष्टिका सृष्टिकर्ता कै मुखबाट नै सुन्नुहोस-

अहं प्रजाः सिसृक्षुस्तु तपस्तप्त्वा सुदुश्चरम् ।

पतीन्प्रजानामसुनजं महर्षिनादितो दश ॥ १-३४ ॥

(मैले प्रजाहरुको सृष्टिको इच्छाले अति दुष्कर तपस्या गरेर आदिमा प्रजाहरुका पति दश महर्षिहरुलाई उत्पन्न गरे ।)

मरीचिमव्यङ्गिगरसौ पुलत्यं पुलहं कृतुम् ।

प्रचेतसं वसिष्ठं च भृगुं नारदमेव च ॥ १-३५ ॥

(मरीचि, अत्रि, अंगिरा, पूलस्त्य, पुलह, कृतु, चेता, वसिष्ठ, नारद र भृगु ।)

यी दश महर्षीहरुसंगै उनीहरुका पतनीहरुलाई पनि उत्पन्न गच्छो नै होला । यदि यी सबै महर्षीहरुका

ऐतिहासिक क्रमसूचि तैयार गर्न सकिएमा यस नामावलीबाट यो कुरा स्पष्ट हुन जान्छ कि अत्यन्त प्राचीन मानिने मनुस्मृति कति अधिक अर्वाचीन छ ? अब यी महर्षीहरुले अगाडि के गरे ? उत्तर छ-

एते मनुस्तु सप्तन्यानसृजन्पूरितेजसः ।

देवान्वेनिकायांश्य महर्षिश्यामितीजसः ॥ १-३६ ॥

(यिनीहरुले अन्य सात मनुहरुलाई, देवताहरुका निवास स्थानहरु र अन्य परमतेजश्वी महर्षीहरुलाई उत्पन्न गरें ।)

यक्षरक्षः पिशाचांश्च गन्धर्वात्सरसो ५ सुरान् ।

नागान्सपन्सुवर्णश्य पितृणां च पृथगगणान् ॥ १-३७ ॥

(यक्ष, राक्षस, पिशाच, गन्धर्व, अप्सरा, असुर, नाग, सर्प, सुवर्ण र पितृहरुका भिन्न भिन्न गणहरु उत्पन्न गरे ।

के सबै यक्ष, राक्षस, पिशाच आदि पनि ऋषिहरुकै नै संतति हुन् ?

विद्युतो ५ शनिमेधांश्च रोहितेन्द्रधनुर्धि च ।

उल्कानिर्धारितकेतृंश्च ज्योतीष्यच्चावचानि च ॥ १-३८ ॥

किन्तरान्वानरान्मत्स्यान्विविधांश्च विहंगमान् ।

पशून्मृगान्मनुष्यांश्च व्यालांश्चोभयतोदितः ॥ १-३९ ॥

कुमिकीटपतंगांश्च यूकामधिकमत्कुणम् ।

सर्वं च दंशमशकं स्थावरं च पृथरिविधम् ॥ १-४० ॥

(विद्युत, वज्र, मेघ, रोहित (दण्डाकार), इन्द्रधनुष, उल्का, अन्तरालमा हुने गड्याडगुड, पुच्छेतारा, र अन्य साना ठूला नक्षत्र उत्पन्न गरे ।) किन्तर, वानर, विविध प्रकारका माछा, पंक्षी, पशु, (गाई, भैसी आदि) मृग (हरिण आदि) मनुष्य र सिंह आदि जसको दाँत तल माथि हुन्छन् उत्पन्न गरे । किरा, माकुरा, फट्याडग्यो, जुमा, झिंगा, उडुस, लामखुड्दे, र विविध प्रकारका स्थावरहरुलाई उत्पन्न गरे ।

आजकालका विद्यार्थीहरुलाई जो बनस्पतिशास्त्र, जीवविद्या आदि पढाईन्छ ती सबैलाई पढाउन बेकार छ । मनुस्मृतिका अनुसार सबै प्रश्नहरुका एउटै उत्तर दिनसकिन्छ- ईश्वरले उत्पन्न गरे ।

अज्ञानी मनुष्यलाई सदाको लागि अज्ञानी बनाउनको लागि यदि कुनै ग्रन्थको सिफारिश गर्न सकिन्छ भने मनुस्मृति त्यसमा एक हो ।

स्मरण छ, सबै स्मृति ग्रन्थहरु बुद्धकाल पछाडिका हुन ; मनुस्मृति पनि ।

प्रतिक्षा गर्नुहोस : ब्रुदोपदेशमा आधारित प्रथम वौद्ध आर्थिक गीति एल्वम् **आमा** वजारमा आउदैछ ।

दिवंगत भिक्षु सुमंगल महास्थविर

१. दिवंगत श्री ५ महाराजाधिराज बीरेन्द्रका साथ
२. भारतीय राष्ट्रपति राधाकृष्णका साथ
३. बुद्ध विहारको ध्यानागार-धम्मागार

नाम : भिक्षु सुमंगल

गृहस्थ नाम : भक्तकृष्ण शिल्पकार (माहिलाकाजी)

बाजे : लक्ष्मीदास शिल्पकार

बुद्धा : काजिलाल शिल्पकार

मुमा : कृष्णकुमारी शिल्पकार

द्वितीय पुत्र (५ जना छोरा र २ छोरी)

जन्म मिति : वि. सं. १९८६ फाल्गुण २४ गते

ई. सं. १९२९ मार्च ७

जन्म स्थान: जोमबहाल, इखालखु, ललितपुर

ठेगाना: बुद्ध विहार, भूकुटी मण्डप, काठमाडौं

शैक्षिक योग्यता:

१) विद्यालंकार विश्वविद्यालय, श्रीलंकावाट बौद्ध अध्ययन (बुद्ध शिक्षा) मा डिप्लोमा

२) विश्व शान्ति स्तूप विहार, यांगुन, म्यानमारबाट सन् २९ मार्च १९५९ मा श्रामणेर प्रवेज्या र सोही वर्षकै २ अगष्ट १९५९ मा सेन मा मा क्यायुङ विहार, मोलमिन, म्यानमारमा उपसम्पदा ग्रहण

३) रिशो विश्वविद्यालय, जापानबाट बौद्ध दर्शनमा एम. ए. सहभागी तथा कार्यकलाप:

क) सन् १९७४ मा बेल्जियमको लुओवेनमा आयोजित धर्म तथा शान्ति दोस्रो विश्व सम्मेलनमा नेपाली प्रीतिनिधि

मण्डलको सदस्य भै भाग लिएको ।

ख) सन् १९७९ अगष्ट २९ देखि सेप्टेम्बर ७ सम्म संयुक्त राज्य अमेरिकाको न्यूजर्सी राज्यमा विश्व शान्ति तथा धर्म सम्बन्धी तेसो अन्तर्राष्ट्रिय सम्मेलनमा नेपालको तर्फबाट प्रतिनिधित्व गर्नु भएको ।

ग) सन् १९८४ मा संयुक्त राज्य अमेरिकाको प्रिष्टन शहरमा आयोजित धर्म तथा शान्ति तेसो विश्व सम्मेलनमा नेपाली प्रतिनिधि मण्डलको सदस्य भै भाग लिएको ।

४) विश्व बौद्ध सम्मेलनको १५ औ देखि १९४५ सम्म आयोजित काठमाडौं, लस ऐन्जलस, सियोल तथा बैककमा नेपाली प्रतिनिधि मण्डलको सदस्य भै भाग लिएको ।

५) नयाँ दिल्ली, मस्को तथा टोकियोमा आयोजित एशियाली बौद्ध सम्मेलनहरूमा सहभागी भएको ।

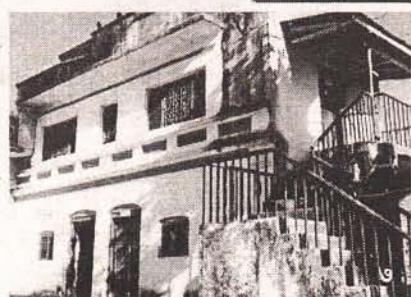
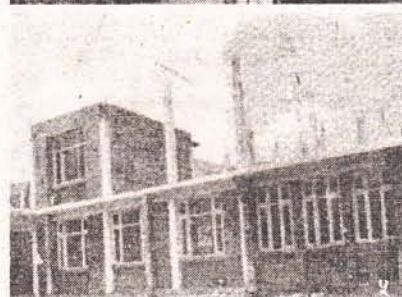
६) ACRP वाट सिंगापुर, न्यू दिल्ली र काठमाडौंमा आयोजित धर्म तथा शान्ति विषयक सम्मेलनहरूमा RAPAN को तर्फबाट भाग लिएको ।

७) सन् १९९३ जुन २७-३० सम्म फिलिपिन्सको मनिलामा आयोजित ACRP को कार्यकारी समितिको बैठकमा नेपाल च्याप्टरको अध्यक्षको रूपमा पर्यवेक्षक भै भाग लिएको ।

८) यसै अन्य राष्ट्र तथा अन्तर्राष्ट्रिय गोष्ठी, भेला, सम्मेलनहरूमा व्यक्तिगत तथा संस्थाको प्रतिनिधि गरी भाग लिएको ।

एक शब्द-चित्र संस्मरण

■ बौद्ध विहार, भृकुटीमण्डप

४. भारतीय प्रधानमन्त्री श्रीमती इंदिरा गांधीका साथ
५. बौद्ध बृद्धाश्रम, बनेपा
६. गण महाविहार, तुन्धारा
७. प्रणिधिपूर्ण महाविहार, बलम्बु

सामाजिक सेवा:

- १) नेपालको प्रमुख थेरवाद बौद्ध विहारहरू मध्येको “गण महाविहार” का संस्थापक सदस्य।
- २) अन्तर्राष्ट्रीय बौद्ध भावना केन्द्र काठमाडौंका संस्थापक निर्देशक।
- ३) नेपालको प्रमुख थेरवाद बौद्ध विहारहरू मध्येको बुद्ध विहार भृकुटी मण्डपका संस्थापक विहाराधिपति।
- ४) सिद्धार्थ शिशु निकेतन प्रा. वि. का संस्थापक तथा अध्यक्ष।
- ५) अभय उपचार केन्द्र (SEI MEI KYO) का संस्थापक तथा अध्यक्ष।
- ६) ASIAN CONFERENCE ON RELIGION AND PEACE (ACRP) का संस्थापक निर्देशक तथा WORLD CONFERENCE ON RELIGION AND PEACE (WCRP) का सदस्य।
- ७) ACRP को क्षेत्रीय केन्द्र तथा WCRP को नेपाल च्याप्टर धर्म तथा शान्ति प्रतिष्ठान नेपाल (RAPAN) को अध्यक्ष।
- ८) धर्मोदय सभा (राष्ट्रीय बौद्ध संस्था तथा विश्व बौद्ध भ्रातृत्व संघको क्षेत्रीय केन्द्र) का उपाध्यक्ष।
- ९) प्रणिधिपूर्ण विहार बलम्बुका संयोजक (INCHARGE)।
- १०) बौद्ध बृद्धाश्रमको संस्थापक अध्यक्ष।
- ११) दि. बद्रीमाया मानन्धर स्मृति कोषका संस्थापक अध्यक्ष।
- १२) बुद्धिष्ट कम्युनिकेशन सेन्टरका संस्थापक सल्लाहकार।

प्रकाशनः

- १) Buddhist Meditation (नेपाली, नेपालभाषा र अंग्रेजी भाषाका लेखहरूको संकलन)
- २) An Introduction to Meditation
- ३) बुद्ध धर्म सम्बन्धी लेखहरू

भ्रमणः

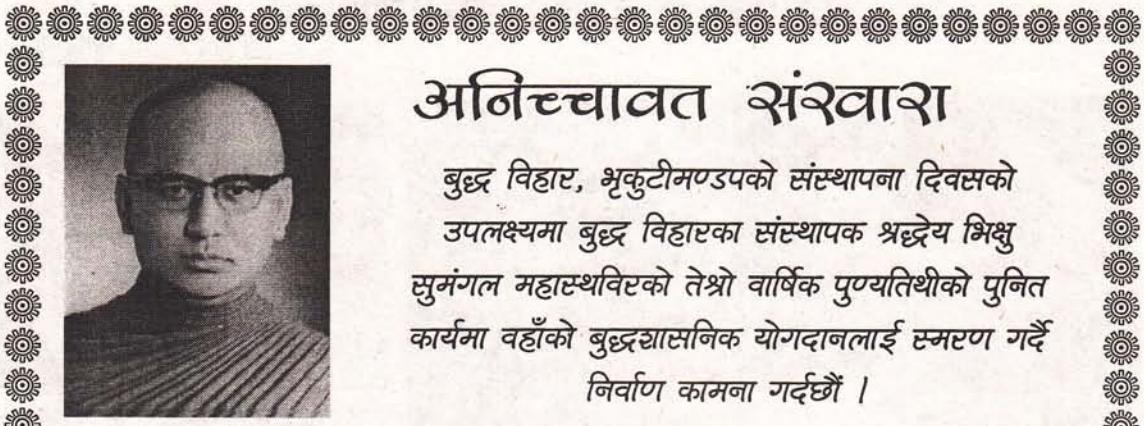
भारत, बंगलादेश, श्रीलंका, म्यानमार, थाइलैण्ड, कम्बोडिया, भियतनाम, सिंगापुर, मलेशिया, फिलिपिन्स, द. कोरिया, जापान, चीन, मंगोलिया, सोभियत संघ, फ्रान्स, बेल्जियम, जर्मनी, बेलायत तथा संयुक्त राज्य अमेरिका।

मान सम्मानः

- १) वि. सं. २०५४ सालमा अन्तर्राष्ट्रीय बौद्ध भावना केन्द्रवाट अभिनन्दित।
- २) वि. सं. २०५५ फागुन २२ गते “धर्मवहादुर धाख्वा कल्याण कोष” वाट पुरस्कार र सम्मानित।

दिवंगतः

- ने सं. १९९९ फागुन कृष्ण पक्ष चिल्लागा चतुर्थी वि. सं. २०५५ फागुन २२ गते ई. सं. १९९९ मार्च ६ वु. सं. २५४२ - शनिवार राती ११:०५ मा हृदयाघाट।

अनिष्टचावत संखारा

बुद्ध विहार, भृकुटीमण्डपको संस्थापना दिवसको उपलक्ष्यमा बुद्ध विहारका संस्थापक श्रद्धेय भिक्षु सुमंगल महास्थविदको तेश्रो वार्षिक पुण्यतिथीको पुनित कार्यमा वहाँको बुद्धशास्त्रिक योगदानलाई स्मरण गर्दै निर्वाण कामना गर्दछौं ।

बुद्धविहार, भृकुटीमण्डप संरक्षण समिति

१. विहार प्रमुख	- भिक्षु कोण्ठन्य
२. सचिव	- भिक्षु नियोध
३. कोषाध्यक्ष	- श्री जलुमकृष्ण शिल्पकार
४. सदस्य	- श्रद्धेय भिक्षु सुदर्शन महास्थविर
५. सदस्य	- श्रद्धेय भिक्षु धर्मशोभन महास्थविर
६. सदस्य	- श्री भिमबहादुर श्रेष्ठ
७. सदस्य	- श्री मंतिलाल शिल्पकार

बौद्ध बृद्धाश्रम, बनेपा

बुद्ध विहार, भृकुटीमण्डपका उपासक उपासिकाहरु विश्व शान्ति विहार
आनन्दभूमि परिवार,
विश्व शान्ति बौद्ध शिक्षालय
सुदूरी होतु नेपाल,
सिद्धार्थ शिशु निकेतन
बुद्धिष्ठ कल्युनिकेशन सेन्टर

रेकी ! रेकी !! रेकी !!!

पश्चिमी देशमा हलचल मच्चाएको चिकित्सा पढ्दी
एक चमत्कारी एवं वैज्ञानिक प्रविधि

अब नेपालमा पनि
रेकी ग्याण्ड मास्टर डवाङ् रिगिजनबाट

कुनै पनि शारीरिक वा मानसिक रोगहरु जस्तै :
चिन्ता, तनाव, नैराश्यता, अनिद्रा, टाउको दुखाई,
डर, नशा सम्बन्धी रोग, बाथ हड्डी खिइउको,
मुत्र एवं पित्त थैली पत्थरीको सफलताका साथ
उपचार भइरहेको छ ।

बोधिसत्त्व रेकी केन्द्र
सामाख्यसि, काठमाडौं, फोन : ३६१५११

कालाम चूत

विश्वास नगर कहिले पनि अन्यथ्रद्वाले
विवेकको प्रयोग गरेर विश्वास गर्ने गर
गुरुले भन्यो भन्दैमा विश्वास नगर
ठूलाको कुरा भन्दैमा विश्वास नगर
राम्ररी जांचेर विश्वास गर्ने गर
कारण बुझेर मात्र विश्वास गर
पढैदैमा सुन्दैमा विश्वास नगर
धर्म स्रस्कृति भन्दैमा विश्वास नगर
अनुसन्धान गरेर विश्वास गर्ने गर
वास्तविक बुझेर मात्र विश्वास गर
मन पन्यो भन्दैमा विश्वास नगर
आफ्नो मान्द्वे भन्दैमा विश्वास नगर
युक्तिसंगत भएमा विश्वास गर्ने गर
जानी गुणी भए मात्र विश्वास गर

- सम्यक सम्बोधि प्राणपुत्र

म किन लेखने गर्दूँ ?

■ अिक्षु सुदील

मानिसहरू किन लेखने गर्दूँन् ? आ-आपनो उद्देश्यले गर्दा नै मानिसहरू लेखने गर्दूँन् । बिना कुनै उद्देश्य लेखने काममा मानिस किन परिश्रम गर्दूँ ? लेखने काम किन गरें भनी विगत समयका मानिसहरूले आपना विचार छोडेर गएका थिए । यहाँ केही भनाइहरू प्रस्तुत गर्दछुं ।

'काव्यशास्त्र' जस्तो गहकीलो समालोचना ग्रन्थ लेखेर संसार प्रशिद्ध हुने ग्रीक नागरिक अरिस्टोटल (अरस्टूले 'ज्ञान प्राप्तिले दार्शनिकहरूलाई मात्र होइन ग्रहण शक्ति कमजोर भएका समस्त मानव जातिलाई नै प्रबल आनन्द दिन्छ' भनेबाट आफुले जानेको ज्ञानका कुरा अरूलाई वितरण गरी आनन्द अनुभव गराउन लेख्ने हो भनेको बुझाउँदछ । उहाँले आपनो 'काव्यशास्त्र'मा त्रासदी नाटकले मनोविकार विरेचन गर्न सधाउँदछ भनेबाट विद्यमान मनोविकार हटाउने काममा सहायता गर्न लेख्ने हो भनेको जस्तो लाग्दछ । यस्तै कामदी नाटकले हास्य-व्यंग्यको माध्यमबाट शिक्षा दिने गर्दूँ भन्ने भनाइ पनि उहाँको हो । यसबाट शिक्षा दिन लेख्ने हो कि जस्तो पनि लाग्न सक्दछ । अरिस्टोटलको भनाइलाई संक्षिप्तमा बुझ्ने हो भने मनोविकार हटाउने शिक्षा दिएर ज्ञानको अवस्थामा पुऱ्याउन सधाउन कै लागि लेख्ने हो भनी बुझ्न सकिन्दछ । ज्ञानको अवस्थामा पुरी सक्दा गरीने आनन्दको अनुभव अगाडि अन्य प्रकारको आनन्द 'मसिनो चामलको भात खानेलाई उसिना चामलको भात खाए ज्ञै हुनेछ ।'

ग्रीक नागरिक अरिस्टोटलको विचार भन्दा फरक खालको विचार सन्त कवि तुलसीदासको छ । उहाँले रामचरित मानस जस्तो ग्रन्थ रचना गर्नु भएको थियो । रामचरित मानसको रचना किन गरें भन्ने सम्बन्धमा उहाँले भन्नुभएको थियो-'स्वान्तः सुखाय तुलसी, रघुनाथ गाथा' अर्थात् व्यक्तिगत सुखका लागि मैले रघुनाथ गाथा (रामचरित मानस) को रचना गरेको हुँ ।

समस्यामूलक नाटक लेखेर विश्वमा ख्याति कमाउने बेलायतको नाटककार जर्ज बनार्ड शाको विचार माथिका विचारहरू भन्दा बेगै खालको छ । उहाँले नाटक किन लेखें भन्ने सम्बन्धमा व्यक्त गरेको भनाइ यस्तो छ- 'सम्पूर्ण राष्ट्रलाई आपनो विचारको अनुशरण गराउने उद्देश्य राखेर

नै मैले नाटक लेखेको हुँ ।'

माथि प्रस्तुत भनाइहरू पढीसक्दा अब हामी सामु प्रश्न तेर्सिन आउँद्द 'तिमी किन लेखने गर्दौँ ?' यसको समाधान खोज्नु हाम्रो लागि त्यति सजिलो छैन । यहाँ हामीले मनको स्वभाव सम्बन्धमा बुझ्न अलिकति प्रयत्न गर्नुपर्ने हुन्दू ।

आफूलाई अप्रिय लाग्ने कुनै घटना हुनासाथ तुरून्त प्रतिक्रिया दिन हतारिने मन र आफूलाई प्रिय लाग्ने जुन कुनैलाई सोच विचारै नगरिकन सकार्ने चित्तको अधिनमा पर्दा शिक्षा दिने, मनोविकार हटाउन सधाउ पुऱ्याउने, संसार लाई आपनो पछाडी ल्याउन सकिने अथवा वैयक्तिक सुख अनुभव गर्न पाउने अवस्था भन्दा पर आफै मनोविकारलाई मात्र ओकल्ने काम गरिरहेको हुनेछ । यस्तो खालको मनको अधिनमा रहेर गरिने काम र पोख्ने विचारले विवाद उत्पन्न गरी विपरित दिशा तर्फ दोन्याइदिनेछ । मनको अस्थिर स्वभावलाई बुझ्न नसक्दा एक समय भनेको कुराको विपरित अर्को समय भन्ने गर्दछ । यसो हुनु अस्वाभाविक पनि होइन । आपनो मनको अस्थिरपनालाई नियन्त्रण गर्न नसकिदा यस्तो भैरहने गर्दछ नै ।

'ब्रह्म सत्यं जगत् मिथ्या' भन्ने विचार होस् अथवा 'भो भो अब यो जगतलाई छाडौँ' भनी 'स्वाद लिएर गर्ने भजन नै किन नहोस्, विचार गरी हेर्ने हो भने हामी छक्क पर्नु पर्नेछ । स्वाद लिएर गरिने भजनहरू कितिको व्यावहारिक हुन्दून् भन्ने त आपनो ठाउँमा छूदैछन् । तर जगतलाई मिथ्या ठान्नेहरू होउन अथवा जगतलाई छोड्ने कुरा गर्नेहरू नै किन नहोउन के तिनीहरूले त्यस्तो कुरा बुझेरै गरेका होलान् ? शंका गर्नुपर्ने हुन्दू । किनभने, यही जगतमा बसेर, खाने-पिउने, मोजमज्जा गरी जीवन विताउने काम गरिरहेको भएतापनि जगतलाई छाड्ने कुरा किन गरेको होला ? पक्कै पनि यसमा रहस्य हुनुपर्दछ भनी हामीलाई झक्झकाउँदछ । तब प्रश्न के उठ्नेछ भने जगतले मानिसहरूलाई समाती राखेको हो अथवा आफू नै जगतप्रति मोह गरी लिसो ज्ञै टाँसिएर रहेको हो ?

जगतलाई मिथ्या भनुन् अथवा जगतलाई छाड्ने कुरा नै किन नगरून् जगतले अलिकति पनि असमान व्यवहार

गरेको हुने छैन । हामीलाई थाहा छ जगतले प्राणीहरूका बीच भेद गरी काखा-पाखाको व्यवहार गर्ने गर्दैन । मानिस नै यस्तो प्राणी हो जसले 'म, मेरो, मलाई' भनी अभिमानी भएर असमान व्यवहार गरिरहेको हुनेछ । यसरी स्वादिलो कुरा गरी आफ्नो हात माथि पार्न जान्नेहरू सांसारिक स्वार्थमा आफु अल्ज्ञाएर पनि जगतले आफूलाई अल्ज्ञाइरहेको भान पार्न खप्पिस पनि हुने गर्दैन् । यस्तो व्यवहार गरी आत्मसन्तोष गर्ने एकजना छटटुलाई कुनै सन्तले व्युङ्गाइदिएको एउटा घटना हेरौं ।

सन्तको दर्शन गरीसकेपछि आफ्नो गुनासो पोखेर भने-'आचार्य ! जितपनि कोशिश गरूँ व्यवहारले अल्ज्ञाएको अल्ज्ञाएकै छ । आचार्यको सेवामा आइ धार्मिक जीवन विताउने इच्छा त मनमा छ । तर के गर्ने व्यवहार गर्दैमा समय बित्दछ ।'

सोही समय प्रवचनमा जाने सूचना दिन आउँदा सन्तले भने-'अरे, यो के गजब भएको ? यो मेचले मलाई उठै दिएको होइन, अब म कसरी प्रवचन दिन जाने

होला ? प्रवचन दिन जाने मेरो इच्छा हुँदाहुँदै किन यो मेचले मलाई समाएर राखेको हैं !'

सन्तको कुरा सुनेर उसले भने-'आचार्य ! तपाईं के भन्दै हुनहुन्छ, यो निर्जिव मेचले पनि कतै तपाईलाई समाउन सकिन्दै र ! तपाई आफू मेचबाट उठन इच्छुक हुनुहुन्न तब कसरी उठन सक्नु होला ?

यस्तै हो, 'तपाई सांसारिक व्यवहारलाई त्याग गर्न आफै इच्छुक हुनुहुन्न । व्यवहारले तपाईलाई समाती राखेको होइन तपाई आफै व्यवहारमा टाँसीएर स्वाद लिइरहेको हो । जबसम्म यसको अवरणलाई भित्री हृदयले बुझेको हुनेछैन तबसम्म कुनै न कुनै बहाना बनाएर आफुलाई चोखो देखाउने प्रयत्न गरी नै रहनेछ' के तपाई यस्तै गरीहरनु भएको होइन ? तब ऊ निरुत्तर भए ।

आफै यो जगतको लिप्सामा अल्ज्ञाएर यसबाट अलगिगने प्रयत्न नगरीकन प्रार्थना मै मात्र रमाएर हराइरहेकाहरूलाई व्युङ्गाउन बुद्ध धर्मका अनुयायी लेख्ने गर्दछ भन्दा विवाद हुन सकिएला ?

Ajay Overseas (Pvt.) Ltd

(Importer & Exporter)

Head Office : Ward No. 16, Vanasthali, Branch Office : Ward No. 24, Woru Tole

Tibet Cottage (Pvt) Ltd.

P.O. Box : 1-49 Chha, Jyatha, Thamel, Kathmandu, Nepal
Tel : 226577, 252867 Fax : 977-1-240165
E-mail : tcottage@mos.com.np
<http://www.tibetcottage.com>

Tibet Cottage is known for excellence and caters to its patrons' wish for cleanliness, help fulness and warm hospitality. Because we are family-owned guest house, stay with us and make it a temporary home of their own.

यो कस्तो के हो ?

■ अधिकृत संक्षेपिता, संदर्भालम्

“हाहाहाहाहाह ! हे भक्त ! ... म अप्रसन्न छु तिमीदेखि अत्यन्त अप्रसन्न छु तिमीदेखि” काली गर्जिन थाली ।

“ओहो प्रभु ! के भूल भयो र देवीजी हजूर यसरी भक्तमार्थि रिसानी होइवक्सियो “बतासको मध्यमा अवस्थित तासको पत्तासरि थर-थर काँपिकन त्यो व्यक्तिले जेनेतेन विस्तारै ओठ हिलायो ।

“हीहीही : मलाई मलाई बलि चाहिन्छ बलि ” फन्फन्ती नाच्दै नचाइकै तालमा काली पुनः गर्जिन थाली ।

“हे हे हे हे भक्त ! मलाई अन्य प्राणीको बली होइन मलाई ... ही ही ही ... तिमै बलि चाहिन्छ ... हे भक्त ! तिमै ... तिमै...”

बृहत्कालसम्म उसको कानमा ती भयानक शब्दहरू प्रतिध्वनित भईनै रह्यो । अन्ततः झसड़ भयो । छामछुम गन्यो— “अहो ! सपना पो देखेको रहेछु । ”

धन्य ! उसले मात्र सपनामा ती सोहक मञ्जरी देखेको रहेछ, धन्य ! किन्तु-परन्तु के आइलाग्यो नि यो आशर्च्य ! त्यस रातको लगातै भोलिपलट पक्षीहरूको चिरविर अनि भालेको डाकसैंगे त्यो व्यक्ति भन्त्रमुग्ध बेहोशी भै लुरुलुरु कालीको मन्दिरमा प्रवेश गन्यो । त्यसपश्चात् ... त्यसपश्चात् आफ्नो घाँटी स्वयम् आफैले काटी देवीको चरणमा बलि दिनपुरयो — देवीलाई रिभाउन, प्रसन्न तूल्याउन तथापी आफ्नै असीम भक्तिको प्रदर्शन गर्न । अहो मिथ्यादृष्टि ! अहो अन्धभक्ति ! (भारतको यथार्थ घटनामा आधारित)

वास्तवमा यस्तै अन्धभक्ति र मिथ्यादृष्टिले गर्दा अनगिन्ती प्राणीहरूले अनावश्यक झन्कट - झमेला खप्नु परिरहेका हुन्छन् । अकालमा आफ्नो ज्यान-प्राण गुमाउन तम्सिरहेका हुन्छन् तर, यसको मतवब यो पनि पक्कै होइन कि हामीले कुनै पनि कुरामा विश्वासै राख्नुहुन्न, श्रद्धाको जागरण गराउनै हुन्न । श्रद्धा त प्रत्येक शिष्यले आफ्ना आचार्य-गुरुजनप्रति, हरेक सन्ततिले आफ्ना मातापिता तथा अभिभावकप्रति, प्रत्येक बाटो अल्मलिएका बटवाले पथप्रदर्शन

गर्ने व्यक्तिप्रति अनि हरेक बौद्धजनले बुद्ध, धर्म र संघप्रति र अनुपर्द्ध अन्यथा उसको जीवनमा कुनै पनि कार्य सफलतापूर्वक कार्यान्वयन एवं समापन हुन असम्भव प्रायः छ ।

यहाँ सोचनीय छ कि, श्रद्धा राख्नुपर्द्ध भन्दैमा आफूमा संचित विवेकबुद्धिद्वारा राम्रो-नराम्रो, कुशल-अकुशल, पाप-धर्मको पहिचानै नगरी मनपरीसँग मनले इच्छाएको हरेक व्यक्तिप्रति, सिद्धान्तप्रति श्रद्धा राख्यै हिँड्नु मूर्खहरूको मूर्खता एवं बौलाहाहरूको मात्र कोरा कल्पना हुन सक्छ । वृक्षारोपण गर्नुपर्द्ध भन्दैमा पानीमा रुख रोप्नु पनि त उचित भएन नि ।

श्रद्धा र श्रद्धाधन

सप्तरत्न आर्यधनको पहिलो धनको रूपमा रहेको धन ‘श्रद्धाधन’ हो । कल्याणकारी पवित्र श्रद्धाले युक्त हुनु नै श्रद्धाधनले परिपूर्ण हुनु हो । आदि, मध्य र अन्तको जुनसुकै समय परिस्थितिमा पनि विना श्रद्धाधन कुनै पनि मानिसले सार्थक बनी सफलताको खुदकिला चढन सकिनै, कदापि पनि सक्षम भइदैन ।

साधारणतः कुनै पनि व्यक्ति कुनै पनि सिद्धान्तप्रति अन्तरहृदयदेखि जागरण हुने जुन विश्वास हो, त्यसैलाई श्रद्धा भनी बुझ्दौ । जीवनको प्रत्येक घडीमा श्रद्धाले अपरि हार्य स्थान आगटेको हुन्छ । यसै श्रद्धालाई बौद्ध जगत् अन्तर्गत रहेर, बौद्ध दृष्टिकोणद्वारा प्रस्तुत गर्नुपर्दा यसरी भन्न सक्छौ— विरतन, आर्यसत्य, कर्म र कर्मफलसहितको धर्ममा सुप्रसन्न चित्तले विश्वास गर्ने वा विश्वास हुन जाने स्वभाव धर्मनै ‘श्रद्धा’ हो । यस्ता आर्यगुणरूपी श्रद्धाले सुसज्जित मानवमात्रमा नै श्रद्धाधन केन्द्रित रहेको बुझिन्छ । यहाँ,

१. प्रसन्नता हुनु श्रद्धाको लक्षण हो,
२. अगाडि बढनु वा हर्षित हुनु श्रद्धाको रस हो,
३. मुक्ति वा अ-कलुशित हुनु श्रद्धाको प्रत्युपस्थान हो,
४. श्रद्धेय वस्तुहरू वा स्रोतापत्तिमार्ग श्रद्धाको पदस्थान हो ।

(बुद्धकालीन ब्राह्मण २, पृ. ६४)

जतातै बैण्ड बाजाको आवाजले अहिले विहेको सिजन भन्ने प्रस्तिन्छ । गृहस्थाश्रममा बस्नेहरूका लागि विवाह-बन्धन यौटा अपरिहार्य पक्ष नै मान्न सकिन्छ । विवाहले जीवनलाई परिष्कित एवं परिमार्जन गरिदिन्छ भने, नयाँ दाम्पत्य जीवनमा सुखदःखलाई आत्मसातगरी, समझदारी कायम गरी एकअर्काचीच भावना साटासाट चरीबरी भै जीविकोपार्जन गर्न सकिन्छ भने निश्चय पनि त्यस्ले जीवनमा नौलो आयाम थपिदिने हुन्छ र शादी-वर्वादी भन्ने कथन असत्य हो भन्ने त्यति वेला मात्र सावित हुनसक्छ । विवाहको परिभाषा दिन त्यति सजिलो अवश्य पनि छैन, स्वयं विवाहित हरूकै भिन्न भिन्न मत-अभिमत हुनसक्छ । आदर्शमुखी भावनामा आधारित जीवनको यौटा अंगको रूपमा स्थापित रीति थिति- चलनचल्ती विवाह हो, जहाँ दुईजनाको वीचमा केहीपनि हुनसक्छ- यदि सहमति, सौहाद्रता एवं स्नेह भएमा, होइन भने केही पनि नहुन सक्छ त्यहाँ

विवाहलाई मूर्तरूप दिन वा परिवारमा मान्यता प्राप्त गर्न देश, काल र परिस्थिति अनुरूप गरिने संस्कार-कर्ममा समयानुसार-अवस्थानुसार परिवर्तन पनि हुनसक्छ, नयाँ नयाँ पद्धति अपनाइन्छ । यतियेला विरोध र समर्थन, स्यावास र गालीगलौज, सम्मान र निःस्कारको समेत समाजमा बसेर भोग्नुपर्ने पनि हुनसक्छ । जे होस् हामीले जे गढ्हाँ र अरूलाई गर्न लगाउँद्धौ त्यस्को वारेमा राम्ररी बुझेर, महत्त्व र विशेषता जानेर गढ्हाँ भने यसबाट राम्रो हुने कुराम चाहिं दुईमत हुन सक्दैन ।

नेपालमा थेरवाद बुद्धशासनको पुनर्जागरण भएको आधा शताब्दी नाधिसंसकेको छ । थेरवाद बुद्धधर्मानुसार जीवनमा संस्कारकर्म गर्ने अभ्यास यंकिन्चित हुदै नभएको भन्नु गलत हुन सक्छ । तर जति भइरहेका छन् त्यसैमा

सन्तोष लिने ठाउँ पनि छैन । त्यसो भनेर वसिसकेको सामाजिक संस्कारलाई तुरुन्तै परिवर्तैन गर्नु पनि कहाँ सजिलो हुन्छ र ? पुरानो संस्कार भन्दै काखी च्याप्ने प्रवृत्तिलाई छोइन पति कठिन हुँदा हो ! संघर्ष पनि गर्नु पर्दौ हो ! भन्ने त उहाँहरूले मात्रै जानेका हुन्छन् । वास्तवमा संकमणकाल अवस्थामा यस्तै हुने त हो..., यस्मा हामी आफै पनि विचार गर्न सक्छौं । यहाँ चाहेर मात्रै गर्दू नै भनेर कसिएर मात्र नै सबै सफल हुन सकिराखेका हुँदैनन् ।

केही महिना अगाडी मात्र पोखरामा तिलकमान गुभाजुले आफ्नो छोराको विवाह धर्मशीला बुद्ध विहार, पोखरामा थेरवादी संस्कार अनुरूप भिक्षु, अनागारिकाहरूको समूपस्थिति गरेका थिए र त्यतियेला त्यहाँ त्यो विषय चासोको विषय भएको थियो । यसरी नै अस्तिभर्खर १५ फागुनका दिन पाल्यामा छत्रराज शाक्यले भिक्षुहरूलाई निमन्त्रणा गरी आफ्नो सुपुत्रीको विवाह थेरवादी बुद्धधर्मको संस्कार अनुरूप सम्पन्न गराउनु भयो । लुम्बिनी विकास कोषका कोषपाद्यक्ष समेत र हनुभएका प्रा. छत्रराज शाक्यले थेरवादी पद्धतिलाई बौद्ध समाजमा व्यक्त गर्ने अभिप्राय राखी प्रथम पुत्री अनुराधा शाक्यलाई अनन्त कुमार बज्ञाचार्यको सुपुत्र उत्पल कुमार बज्ञाचार्यसंग थेरवादी संस्कार अनुरूप विवाह गरिदिने सोच जुन राखे सम्भवतः त्यस्मा आफन्तीहरू सबै सहमत देखिएका थिएनन् । त्यहाँ उपस्थितहरूमा एक किसिमको उत्सुकता देखिन्थ्यो ।

एकदिन अगाडी भोजको आयोजना गरियो, भोलिपल्ट विहान भन्तेहरूलाई जलपान-भोजन गराइयो र दिउँसो दुलहा सहित नौमति वाजा (जन्ती वाजा) आइपुग्छ, प्रथमतः दुलहा दुलही दुवैलाई बुद्ध प्रतिमा अगाडी फूलधूप चढाउन लगाइयो र पछि सामुहिक बुद्धपूजा, शील प्रार्थना सम्पन्न गरियो ।

जसले शील (धर्म) बुझेको छ, तर प्रयोगमा ल्याउँदैन, ऊ त्यो मान्छे सरह छ
जसले वत्ति बाल्छ र आँखा चिम्लिन्छ ।

Shrestha Oil Distributors

Tilganga Auto Care Pvt. Ltd.

P.O. Box : 9008, Tilganga, Kathmandu,
Nepal, Tel : 483981, 470362, 490067, Fax : 977-1-474193

त्यतिबेला काठमाडौंबाट श्रद्धेय भिक्षुहरू कुमार काश्यप महास्थविर, कोण्डन्य र निग्रोध, लम्बिनीबाट भिक्षु विमलानन्द महास्थविर, पोखराबाट भिक्षु श्रद्धानन्द सहभागी भएका थिए । विभिन्न परित्राण पाठ गरी दुलाहा र दुलही दुवैलाई प्रमुख भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविरले प्रतिज्ञा गराउनु भयो । दुवैले दुवैलाई सम्मान गर्ने, काम मिथ्या चरण नगर्ने, दुवैले घर वसाउन प्रयास गर्ने, सम्पत्तिको रक्षा, बेलाबखतमा आवश्यक वस्तु परिपूर्ति गरि दिने जस्ता प्रतिज्ञा गर्न लगाई विवाह कार्य सम्पन्न गरियो । भिक्षु कोण्डन्यले विवाह र बौद्ध दृष्टिकोण विषयक उपदेश दिई गृह विनयमा उल्लेखित भगवान बुद्धले चूल सुभद्रालाई दिनुभएको १० वटा दुलहीले ध्यान दिनुपर्ने कुराहरूबारे स्पष्ट पार्नुभयो । जल र परित्राण वितरण पछि संघदान पनि भएको थियो । सिन्दूर लगाउने कार्य गरिएको थिएन, फूलमाला लगाइदिने, सिक्कि-आठी लगाइदिने कार्य पनि भएको थियो । अन्तमा दुलाहा-दुलही दुवै पक्षका अभिभावकहरू बीच फूलमाला प्रदान कार्य पनि भएको थियो । घरको परिवारबाट उपहार दिने क्रममा छोरीलाई बुद्ध-प्रतिमा प्रदान गरीसकेपछि पुण्यानुमोदन गरिएको थियो । यति बेला त्यहाँ सबैको आँखा रसाएको स्पष्ट देखिन्थ्यो । उपासक छत्राराज शाक्य सबैलाई साधुवाद दिनेक्रममा भावुकतापरिणत हुँदा स्तब्धता छायो ।

दुलहीलाई पितबीग-अन्माउनु कार्य हुन्छ, एकछिन त्यहाँ स्तब्धताले सन्नाटा नै छाएको महशूस गराइदिन्छ ।

प्रायः सबै रुन थाले, त्यहाँको त्यो वातावरण बडो कारूणिक एं त्यस्तु त्यहाँको देखिन्थ्यो । वास्तवमा छोरीबेटीलाई दिएर पठाउने क्रममा अन्तिम त्यो समयमा कताकताबाट स्तब्धता छाउने नै हुन्छ भन्ने कुरा त्यहाँ झलिकरहेको देखिन्थ्यो । रुनेहरूको बीचमा नरुनेलाई रुवाइदिने हुन्छ भन्ने छौं कोही भन्तेहरूको आँखा रसाएको दृश्यले अझ मार्मिक बनाइदिएको आभाष हुन्थ्यो । यसरी त्यहाँ थेरवादी संस्कार अनुरूप पालपामा पहिलो पल्ट विवाह कार्य सम्पन्न भयो ।

यसरी नै बौद्ध संस्कार अनुरूप धरानमा पनि बेलाबखतमा विवाह संस्कार गरिन्छ र त्यहाँ त प्रमाण पत्र समेत दिइन्छ । वास्तवमा हामीले यस सामाजिक परिवर्तनको लागि आर्थिक बोझ नहुने हिसाबमा बौद्धिक रूपमा यस किसिमका संस्कारलाई एक परिवारबाट अर्को परिवारमा प्रभावित गरेर लान सक्नु परेको छ । काठमाडौंमा पनि ब्रतवन्ध राख्ने र गुफा राख्नेको विकल्पमा अस्थायी श्रामणेर र ऋषिप्रब्रज्ञावा अस्थायी अनागारिका बनाउने कार्य विस्तारै अधि बढीर हेको देखि राखेका छौं । तर यस्मा धार्मिक र अरूलाई अन्य आधिएक बोझ नहोस् भन्ने नीतिलाई अवलम्ब गरीनु पर्ने देखिन्छ । दस्तुरको रूपमा आर्थिक बोझ हुने अवस्था वा पुरोहितकै प्रवृत्ति हावी भएमा चाहिं यसलाई राम्रो मान्न सकिने हुँदैन । यस्मा हामी सबैको ध्यान केन्द्रित हुन आवश्यक छ ।

बन्दुक तेसाउँदै बौद्ध स्तूपमाथि सैनिक बूट

देशको स्थिति राम्रो छैन, शान्ति होइन हिंसा र अशान्ति व्याप्त छ । त्यसैले संकटकाल थपिएको छ, सुरक्षा व्यवस्था कडा गरिनु पर्ने स्वाभाविक हो । तर सुरक्षाकै नाउँमा लगनखेल स्थित ऐतिहासिक पवित्र बौद्ध स्तूपमा सुरक्षाका लागि खटिरहेका वीर सैनिक जवानहरू छालाको बूट सहित माथि चढेर बसेको दृश्य भने श्रद्धालु बौद्धहरूलाई असन्तोषको विषय हुनु स्वाभाविक नै हो । यो क्षेत्रमा धार्मिक भावनामा ठेस नलाग्ने तवरमा सुरक्षा व्यवस्था गर्ने तरफ सोच्नु सबैको लागि सुखकर विषय हुनेछ । अस्ति ३० गते राष्ट्रिय सभाका सांसद लक्ष्मीदास मानन्दरले बौद्धहरूको श्रद्धा-भावनामा ठेस लाग्ने यस्तो कार्यलाई रोक्न लगाइयोस भनी व्यक्त गरेको भावना मनासीव हो, यसमा श्री ५ को सरकारले यथाशिघ्र कदम चाल्नु राम्रो हुनेछ । वास्तवमा यस्ता धार्मिक आस्थामा चोट पुऱ्याउने कार्यले प्रत्युत्पादक अवस्थाहरूलाई अप्रल्य रूपमा निम्त्याई रहेका हुन्छन् । हाल त्यहाँबाट वीर सैनिक जवानहरू हट्ने व्यवस्था भैसकेको समाचार

आउनु सुखकर नै मान्नु पर्ने भएको छ । सकारात्मक व्येवस्थाको लागि साधुवाद ।

वस्तुतः श्री ५ को सरकारले धर्मको विषयमा कसैलाई काखा कसैलाई पाखा लगाउने नीति अवलम्बन गरीनु हुन् । विकासकै सन्दर्भमा विगतमा भोटाहिरीको अण्डर ग्राउण्ड बनाउँदा पाइएका ऐतिहासिक चैत्यलाई ठाउँ सराइ गरियो, महाँकाल स्थित लिच्छवीकालीन चैत्यलाई सडक फराकिलो पार्ने नाउँमा ठाउँ सराइ गरियो तर हाल त्यहाँ ठूलो रूखलाई धार्मिक नीति अनुरूप बृक्षदेवता भनी पुरानो भनी यथारितिमा राखिएको देखियो । रूख र चैत्यको ऐतिहासिकताको तुलना नै गर्न सकिन्दैन । जे होस जुनसुकै सरकार होस्, त्यस्ते पक्षपातीपूर्ण नीति अवलम्बन गर्दै भने त्यसलाई हामी स्वीकार्न सक्दैनै । त्यो उसको न्यायिक धर्म पनि हुन सक्दैन । यस उसले धार्मिक भावनामा आँच आउने - चोट र ठेस लाग्ने कुराहरूबाट सबै सबै सतर्क र सजग हुनैपर्द, असुरक्षित काल भन्दै जथाभावी नीति अवलम्बन गर्न अगाडी सोच विचार गरे कसो होला ?

नेपालभाषा बौद्ध वाङ्मयाया कीर्तिमान (नो.सं. १०२८ - ११२१)

(भिक्षु बोधिसां (तेजमान महर्जन) वि.वि.वि.या Post Graduate Diploma in Buddhist Studies अन्तर्गत Buddhist Literature in Nepal Bhasa विषयक प्रस्तुत शोधपत्रया Three Superlatives books on Buddhism या छन् अंश न्यूयर्कलग्न युल। - सं.)

१. दक्षले अप्वः सफू (मौलिक, अनुवाद, सम्पादन) च्चःपि च्चमिपि		३) श्रृङ्खभेरी	२
यान च्चमि	सफू ल्या:	४. दक्षले अप्वः सफू छापे जूग दैं	सफू ल्या:
थेरवाद १) भिक्षु सुदर्शन २) भिक्षु अश्वघोष ३) अनागारिका धम्मवती	७० ६६ ४९	यान दैं थेरवाद १) ने.सं. ११०५ २) ने.सं. १०९९ ३) ने.सं. ११००	३४ ३२ ३०
महायान १) हेमराज शाक्य २) आशाकाजी वज्राचार्य ३) रत्नकाजी वज्राचार्य	४८ ३३ १४	महायान १) ने.सं. ११०८/१११२ २) ने.सं. ११०२ ३) ने.सं. १११०	१७ १५ १३
बज्रयान १) बद्रीरत्न वज्राचार्य २) अमोघवज्र वज्राचार्य ३) रत्नवहादुर वज्राचार्य	५१ २० १३	बज्रयान १) ने.सं. १११३ २) ने.सं. ११०८/२० ३) ने.सं. १०८६/९९/११०९	८ ७ ६
२. दक्षले आपाः सफू प्रकाशन याःपि संघ-संस्था/व्यक्ति		५. यक्च पौ ल्याः दुगु सफू	पौ ल्या:
यान थाय् व प्रकाशक	सफू ल्या:	यान सफू	पौ ल्या:
थेरवाद १) येः धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन केन्द्र २) येः धर्मोदय सभा (पूर्वाढ्ड) ३) यलः नेपाल बौद्ध परिवर्ति समिति	१२९ ३४ १५	थेरवाद १) संयुक्त निकाय २) मञ्जिञ्जम निकाय ३) न्हूगु परिवाण निश्रय	११९२ ८३८ ६९२
महायान १) यलः लोटस रिसर्च सेन्टर २) यलः बोधि प्रकाशन केन्द्र ३) येः श्रीधर्मधातु वारीश्वर प्रकाशन मण्डल	६ ७ ७	महायान १) आर्यगण्डव्यूह सूत्र २) श्रीस्वयम्भू महाचैत्य ३) अष्टसहस्रिका प्रज्ञापारमिता सूत्र	१११७ ८११ ७४४
बज्रयान १) येः पूर्व सेवा खलः २) येः वज्राचार्य अध्ययन मण्डल ३) यलः हिरण्यवर्ण महाविहार	७ ४ ३	बज्रयान १) श्रीस्वयम्भू पुराण २) नेपा: देया कनक चैत्य महाविहार अष्टोत्तरशत लोकेश्वर परिचय ३) श्रीआर्य पञ्चरक्षा धारणी सूत्र	२६४ २५९ १९०
३. दक्षले यक्च संस्करण पिहां वःगु सफू	संस्करण ल्या:		
यान सफू			
थेरवाद १) ज्ञानमाला २) परित्त सूत ३) शील प्रार्थना, त्रि-रत्न वन्दना	१७ १५ ९		
महायान १) बुंगदो नेपालय विज्याकूगु खं २) ललितविस्तर ३) बोधिचर्यावतार	५ ३ २		
बज्रयान १) मञ्जुश्री गुह २) नेवा: बुद्ध पूजा क्रियाय छयला नाला: वयाच्चवंगु हलज्वले विवरण पुस्तिका	३ ३ ३		

भन्तेबा : छगु लुमन्ति

छन्हु निन्हु धा धां भन्तेबा (भिक्षु सुमंगल महास्थविर) मदुगु मिहगः तिनि धेच्वं तर स्वदं फुना प्यदं क्यने धुक्लं। थौ भन्तेबाया जन्म न्ही खुन्हु भन्ते बाया लुमन्तिइ छुं खैं च्वये मास्ति वया च्वन, कलम न्ह्यानाच्वन।

जि मचाबलेया खैं आः तक न वाँलाक हे लुमन्ति। भन्तेबा वरोबर छ्वैं (जोम्बहाल) विज्यायेगु या:। अबले बाज्या, बज्ये निम्ह हे दनिगु खः। अथे छ्वैं विज्याइबले जिमित (जि, तता, केहें, किजा) यक्व हे माया याना विज्याइगु खैं आः तक न लुमन्ति, नुगः मधिनावः।

जि बाज्या २०४२ मंसिर महिनाय म्हं मफया पाटन अस्पतालय भर्ना यानातःगु अवस्थाय हे मदुगु खः। बाज्या मदुगु खबर ज्वना सुथ न्हापां भन्तेबा छ्वैं विज्यात। उखुनु हे सुथे वाज्या मदुगु खबर न्यना छ्वैं फाया च्वंपि सकल सित धर्मदेशना याना विज्यागु खः। तर भन्ते वा धर्म देशना याना च्वंच्वहे खवया विज्यात। अलेजा अन दुपिं फुक्कस्याहे मिखाय ख्ववि लःलः धाल। अथेहे बज्ये मदुबले न. (२०४८ श्रावण) भन्ते वा छ्वैं हे च्वना विज्यागु खः।

बाज्या मदेधुंका जिमित ता:गु खः कि भन्ते वा न्हापा बाज्या, बज्यैपि दनिबलेथे बरोबर छ्वैं य विज्याइ मखुला धका। तर अथे मजूः, लिपा नं बरोबर हे छ्वैं य विज्यायेगु या:।

भन्ते वा म्हः मफया च्वनीगु इलय गवले विहारय व गवले अस्पतालय कुरुवा च्वंवनेगु लुमन्ति। जित फोन याना सन्जिव, जि थौं भचा म्ह झ्यात, छ थौं धनहे (बुद्ध विहार) च्वं वा धका जित सःता विज्यात। जिन गवले याकचा सा गवले पासा छ्वम्ह व्वना वनेगु थौं लुमनाच्वन तिनि।

छन्हु जि व वा यैंस छगु ज्याय वना ल्याहाँ वयाच्वनावले बान थौं छ्क भन्ते बाया थाय वनेनु धका धाल। अले वा व जि बुद्ध विहार वना थहाँ वना, कवथाय जा भन्ते बाया म्हय चीवर नं

■ सन्जिव शिल्पकार, जोम्बहाः

अस्त व्यस्त, जिपिला तस्सकं र्यात। बानं यःदाई, यःदाई धका सःतल जिन भन्तेबा भन्तेबा धका सःता। अबले भन्ते बाया म्हुं ला: (फिज) थे च्वंक नं पिहां वया च्वंगु खः। जिं ल्हातय ख्वाउल: भचा क्या भन्ते बाया छ्यनय व ख्वालय पिका: वियाच्वंतले बान डाक्टर यात फोन याना दिल। दाई छ्वह डाक्टर दुगु व भन्ते बायातनं वरोबर क्यना तयागु जूगुलिं दाई (डा. शुशिल कृष्ण शिल्पकार) नं भन्ते बाया ल्वयया वारे वाँलाकस्यू। पलख लिपा भन्ते वा होशय वल। होशय वय धुंका डाक्टरं धा: कथं चाकुगु विस्कुट निपा नका। (डाक्टरया धापू कथं डाईविटिज्या वास: अप्प जुया म्हय चिनीया मात्रा मगाना बेहोश जूगु खः) अथे याय धुंका भच्चा लिपा हे भन्ते वा न्हिला न्हिला खैं ल्हाना विज्यात। व न्हि निसे वाँलाक याउं मजूतले जि विहारय हे च्वना।

भन्ते वा वास: याकेगु झ्वलय वरोबर हे Bangkok विज्यायमा। मदय सिवे छुं न्हयवः नं Bangkok विज्यायत्यंवलय जितःनं नापं पासा व्वना यके धका Passport क्याति धया विज्यात। जि Passport काय धुनागुन खः। तर लिपा हाकनं Bangkok पाखे जापान नं विज्याय माःगु जुया जित लिपागु पटकय व्वना यके धया विज्यात। तर.... व लिपागु पटक गवले मवल। वहे भन्ते बाया अन्तिम विदेश यात्रा जुल।

२०५५ फागुन २२ गते (भन्ते वा मदुगु दिं) सुथे हे छ्वैं विज्याना भोजन याना विज्यात। ताउत तक उखे थुखेया खैलाना विज्यात तर जिमिस वा: चायेक मफुत कि उखुन्हु भन्ते वा सदाँया निति विदा का विज्यागु खःधका। वहे दिं खुन्हु बहःनी ११ बजे पाखे भन्ते वा धव अनित्यगु संसारं थःगु नश्वरगु देह त्याग याना सदाँया निति तापाना वन थौला मिहगः यायां प्यदं क्यने धुंकल जिपि गवले न थःगु कर्तव्य पाखे लिचिले मखु। भन्ते बान याना विज्यागु ज्याखैं निरन्तरता विया भन्ते बाया प्रत्येक इच्छा पुंकेया निति फूगु चाःगु ज्या यानावं च्वनेगु प्रण यासे भन्ते बायात हाकनं छ्कव दुनुगलनिसे विचाः हायेका च्वना।

(च्वमि दिवंगत सुमंगल महास्थविर भन्तेया कायचा खः)

सकल प्राणीमात्रया भिं जुइमा, दुःख मदुपिं जुइमा, भयं मदुपिं जुइमा व सुखपूर्वक हवनावने फुपिं जुइमा।

ताम्राकार हाउस
Tamrakar House

The Family Store

शुक्रपथ, यैं, फोन : २५९९०७, २५९८०७

फ्याक्स : २५९३१७

Shopping Center

पुतलीसडक, यैं, फोन : २४५३४८

The Buddhist View Of Life Normal Health Care

■ Nhuchhe R. Tuladhar

Head of Department

Clinical Microbiology Tribhuvan University

Teaching Hospital, KTM

The Teaching of the Buddha is based on keen observation and basic facts of life not only of human life but also of all sentient beings. Buddhism knows no geographical, cultural or political boundary. Every human being in his or her wisdom naturally know a basic fact of life – suffering. Buddhism seeks to lessen mental and physical suffering for all sentient beings through compassion and wisdom.

From an early age Prince Siddhartha was very observant of the world around him. One day he accompanied his father King Suddhodana out of the palace and watched a farmer plowing in his field. All of a sudden a bird flew down to the ground and he saw it carry off a small worm that had come out of the soil. He was shocked at this. He sat down under a tree and thought why do creatures kill each other. This was a turning point in the life of the young prince. His father noticed it. He wanted his son to be a great king, not a philosopher and he brought up the prince in great luxury. For years, in all seasons of the year, the prince found himself surrounded by musicians, dancers and singers but he knew that here was no escape from death. He was married to Yasodhara and in course of time a son was born.

At the age of 29 years when Siddhartha came out of the seclusion of the palace, he saw a feeble old man, a sick person and a dead body being carried away for cremation. He had also seen an ascetic. He then came out of the palace, leaving his wife and son and all the luxuries of princely life. He wandered about, met many learned persons and enquired of them about the suffering in life. Not satisfied with their explanations he meditated for years trying to solve the problem himself. For a long time he

tortured himself by giving up food until he became very weak and fainted; and he then realized that nourishment for the body was equally necessary for mental activity. After he was restored in health and having realized the truth of life, he taught the four noble truths:

- First noble truth: life is suffering
- Second noble truth: there is a cause for the suffering
- Third noble truth: there is a cessation of suffering
- Fourth noble truth: there is a path to the cessation of suffering

He explained that birth itself is suffering, old age is suffering and sickness is suffering too. He spoke of two types of sickness: Mental and Physical

- Mental diseases: The Buddha explained that man is tempted in different ways by the desires of five senses, that is, the eye, ear, nose, tongue and touch. The excesses of temptation are controlled by the mind. It obviously underlines the need for mental well-being. Once a young man from a wealthy family wanted to become a disciple of the Buddha but his health was delicate. So the Buddha said to him " Did you ever play the harp in your home? The harp does not make music if the strings are not stretched right. Likewise the strings of the mind are to be stretched and adjusted to seek practical ways for the attainment of Enlightenment."
- Physical diseases: This is the abnormal functioning of body organs. Sickness is a problem. Without health there can be neither enjoyment nor progress in life.

Therefore, the Buddha was also quite concerned about physical well-being.

- There is a root cause of the disease.
- There is also the solution; that is, elimination of the disease.
- There is a method to solve the problem; that is, a course of treatment.

Medical science teaches us that there are four aspects of a disease due either to infection or to old age as follows:

- Etiology: how a disease or infection is caused.
- Pathogenesis: the sequences of events in the pattern of the cells or tissue of the organs.
- Morphologic changes: the structural changes that occur in the cells or tissues.
- The consequences of morphologic changes: that is, clinical features or clinical findings (signs and symptoms of sickness or old age).

The Buddha had a very clear conception of cleanliness. He always said to his followers that cleanliness, including personal hygiene, is important for good health. Regular bath and cleanliness of the sleeping and living quarters was not enough, there must be cleanliness in the courtyard and outside the house too.

Once his young son questioned a father: "What is the way for progress in life? What is most beneficial in life?" Puzzled by the questions, the man went to the Buddha for answer. The Buddha answered the second question first by saying that health was most beneficial in life. To the first question the Buddha's answer was as follows:

- Be healthy;
- Try to know and understand facts;
- Behave morally;
- Do not be idle; and
- Respect others and be disciplined.

The above sayings clearly underline the fact that health was the first priority for moving ahead in all spheres of life. As for sound health, the Buddha further spoke of the need to observe the following:

- Take bath at regular time;

- Take good and safe food;
- Keep drinking water covered for safety and apart from water for other Purposes;
- Stay in a place with a clean environment;
- Associate with persons whose thinking and approaches are similar to your own;
- Take care of yourself while taking care of a sick person;
- Keep away from intoxicating drugs and drinks;
- Take meals at regular time;
- Do not fill the stomach to the full with food

The Buddha instructed that the charity bowl that every monk carried with him must be washed with water after use and dried in sunlight. Once the Buddha visited a monastery and found a very sick monk lying on the bed wet with urine and fasces. He got Anand, his cousin who was also a monk, to boil some water and clean the patient's body as well as his robe. The Buddha instructed the monks to give serious thought to all forms of sickness that might occur in life

Jivaka, one of the Buddha's disciples who were a physician, played an important role in several incidences of sickness of the Teacher himself and his followers, as well as the ruler of a neighboring kingdom and the general public.

The Buddha always concluded his instructions to his followers that they must not lightly treat human life or whatever happens during lifetime. They must not think that the world is meaningless and full of confusion. They should seek adjustment in the right way for a full meaningful life. It has to be understood that normal health has to be maintained all the time and basic and proper care should be taken in time. In conclusion, in the Buddhist view of life, normal health care is of prime importance.

The Buddha 's concern for the well being of all life, besides that of man, is told in two well-known stories. The first one records, how he, as a boy, refused to hand over a wild swan that his cousin, Devdatta, had shot down as a flock flew over the garden. The second story is about a lamb that he had saved from being sacrificed at a ritual.

Our Dhamma Our Pride !

■ Gautam Maharjan, Thecho

Distinguish persons have apple definition about "Dhamma" that inserts us into the earthy cave. Lord Buddha is of opinion that Dhamma is not sacrifice of infants to lure deities. Neither it is racial nor hypothetical neither it teaches evil deeds nor follows dogmatism. Dhamma summons everybody on virtuous deeds departing from evil tasks. It guides people from mingled maze to peace and prosperity not only by wealth but also by spirit (conscience).

Dhamma is universal not heritage. How shameful! People killing infant creatures, going to temple, bowing deities, troubling own self and following evil rituals say boasting that they are religious. Diverse "ism", religions evoke people that they take them in heaven excusing their scandals why not those are grave sins. Religions accuse, disgust and blame other religions and fight as well which is not fair. A Newari proverb, "Catch fly showing chaku" i.e. pretend saying one doing next is apt here. Beware of such isms!

Buddha had secured enlightenment for the sake of world's welfare. Veer able prescribed medium way: neither strict nor loose. Which is real way towards Dhamma. Follow up the fold paths doctrine by Buddha are really a Dhamma. It enhances noble deeds, let us be practical to achieve supreme goal—"Arhatwa"(detachment from life). The precepts are away from killing, talking lie, drinking alcohol or intoxicating, stealing and prostituting and following and doing virtuous tasks to be well fared.

The Dhamma that Buddha taught is practical which can be active day by day. It should not wait for long time. Simplicity is the best recognition Buddha Dhamma. It teaches reality that we face but omitted from our general understanding. It in fact never accuses and dominates others despite always keeps mercy to all. Buddha didn't misguide people. Its powerful evidences are Lord's own precepts so that Venerable and vegetable's teaching are praise - worthy. Lord announces "Attahi Attano Natho" means one is one's lord (master). And "Atta Dipo

Bhava" meat by one should be own light...such precious doctrines emphasize one to do one's best for welfare; others can do nothing except alerting the way to destination. One must trot own self. There's no fallacy in it and other views prescribed by Buddha too. Dhamma we are following now advances our virtues for future. Buddha Dhamma is the only one Dhamma in the world with simplicity, medium why practical behaviour and eternal peace. It makes us alert/aware everywhere at anytime when we follow properly.

Besides, Buddha Dhamma has explained "Paticcha Samupadada" (cause & effect) and "Chaturarya Satya"(four noble truth) that ever prescribed. There are innumerable pain; causes of pain; prevent of pain; the ways or methods to prevent the sorrow. The way to quit sorrow is "Arya Astangika Marga" (eight noble path) i.e. proper thinking, proper speech, proper meditation etc. Man is perishable the world is also perishable; nothing lasts for ever so one should act concerning one's mortality. Then there should be peace. Man being selfish does everything for his benefit not for benevolence that cause war and domination between man-to-man and nation-to-nation which we are facing now in the world can be stopped assuring nothing is of man except his good-deeds, virtues. Man runs for physical things, which are momentary, which create unsatisfaction and greed and attachment in earthly things. The life cycle, according to Buddha taught runs continuously catch meditation, Buddha's precepts.

Dhamma teaches peace and us to be happy. That's why the Dhamma, we are following is for our welfare not for today only but for future also. Not for ourselves only but for whole universe as its theme: Bahujana Hitaya Bahujana Sukhaya" says. We are, hence, lucky to have the supreme Dhamma, precious Dhamma without any objection prescribed by lord Buddha before 2500 years ago easily even today. Our pride! We're exercising our Dhamma. Let's keep our pride exercising and flashing our Dhamma out of the world.

सुमंगल-स्मृति अभिनन्दन पुरस्कारको घोषणा

४ चैत्र, काठमाडौं । बुद्ध विहार भृकुटी मण्डप एवं बौद्ध वृद्धाश्रमका संस्थापक भिक्षु सुमंगल महास्थविरको पुण्य स्मृतिमा प्रदान गरिने यस वर्ष श्रद्धेय संघ-उपनायक भिक्षु सुबोधानन्द महास्थविरलाई सुमंगल-स्मृति अभिनन्दन पुरस्कार प्रदान गरिने भएको छ । बुद्ध विहारका प्रमुख भिक्षु कोणडन्यको अध्यक्षतामा वसेको कार्यसमितिले सो अभिनन्दन पुरस्कार प्रदान गर्ने निर्णय गरेको कुरा सचिव भिक्षु निगोधले प्रेषित गरेको छ ।

बुद्ध विहारको स्थापना दिवस एवं सुमंगल

जन्म जयन्ती सम्पन्न

९ चैत्र, काठमाडौं । बुद्ध विहार भृकुटीमण्डपको स्थापना दिवस एवं विहारका संस्थापक भिक्षु सुमंगल महास्थविरको जन्म जयन्ती उत्सव मनाइयो । भिक्षु, श्रामणेर, अनागारिका एवं श्रद्धालुहरूको समुपस्थितिमा बुद्धपूजा, शीलप्रार्थना, दान-प्रदानको कार्य पनि आयोजना गरिएको थियो । यसरी नै सुमंगल स्मृति अभिनन्दन पुरस्कार श्रद्धेय संघ उपनायक सुबोधानन्द महास्थविरलाई प्रदान गरियो ।

बर्माका अभिधजमहाराट्ठ गुरुहरू : नेपालमा

बर्माका अगगमहापण्डित सयादो उ. विजयाभिवंश तथा सूर्याभिवंश महास्थविरहरू बौद्ध चार धाम भ्रमण गर्ने शिलशिलामा नेपाल आउनु भएको थियो । अ.ने.वि. महासंघका सचिव भिक्षु ज्ञानपूर्णिक महास्थविरको निमन्त्रणामा नेपाल आउनु भएका महास्थविरद्वयले नेपालमा रहनु हुँदा विविध

धार्मिक कियाकलापहरुमा सहभागी हुनु भएको थियो । स्मरणीय रहोस् अभिधम्म समाजको आह्वानमा विश्व शान्ति विहारमा अभिधम्म सम्बन्धी प्रवचन कार्यक्रम पनि भएको थियो भने विश्व शान्ति विहार र धर्मकीर्ति विहारले द्वय महास्थविरहरूको स्वागतार्थ एक धार्मिक समारोहमा अतिथी पाहुनाहरुलाई विश्व शान्ति दायक समितिले उपहार प्रदान गरेको थियो ।

हार्दिक श्रद्धाङ्गली

स्व. श्रीमती उजेली माया प्रधान

आका भाकां मदुगुलिं वय्क्या निर्वाण

कामना यासें विचाः हायका दीपि

सकल शुभेच्छुक महानुभाव पित जिमिसं

हार्दिक कृतज्ञता देव्याना ।

जहान- राम भक्त प्रधान

काय्चा- सुदन भक्त प्रधान

वनेपा-द

वैत्यै चैत्यले भरिएको स्मान्मारम्भित मिति गुडाडा

- कोण्ठब्द

बैंकको राजधानीवाट २८ कि.मि. पश्चिममा अवस्थित बुद्धमण्डल प्राकृतिक रमणीय सुन्दरताले भरिएको पार्क हो, जहां पुढा मनमा आनन्द र शान्तिको अनुभूति स्वतः स्फूर्त हुने हुन्छ। हजार रोपनीको हाराहारीमा निर्मित यस स्थललाई थाइहरू बुद्धमन्थोन भन्ने गर्दछन्। यस पार्कमा विभिन्न आकर्षक स्थलहरू निर्माण गरिएका छन्। धातुको ३५ फीट अगलो बुद्धको प्रतिमास्थलको प्रागणमा पार्कको मूल आकर्षक केनद्रको रूपमा रहेको, उक्त प्रतिमा उभिएको र बायां हातको अभ्य मुद्रामा ?! को संकेत गरिराखेको मानिन्छ। बायां हातले संकेत गरिएकोमा के अर्थ रहयो त्यो बुझन सकिएन। निर्माण गर्दा दिएको तस्विर को नेगेटिव उल्टो परेर हो कि जस्तो मनमा तर्कना भयो। प्रतिमाको छेउमा ठूलो पोखरी जहां रंगी-चंगी माछाहरू पालन गरिएका छन्।

पार्क भित्र प्रतिकात्मक अर्थमा शिलाका धर्मचक रूपमा पञ्चभद्रवर्गीयहरूको आसन राखिएका छन्। यहां पुरा मनमा अभ्य आनन्दको अनुभूति हुन्छ, सगै लुम्बिनी, आम्रवन, वेलुवन बनाइएका छन्। चारैतर नहर बनाइएका छन्, स्वच्छ सफा हराभरा दृष्ट्यले मनमोहक लाग्छ, चारिका स्थलले मनलाई आकर्षित पार्छ। करौडौ रुपियां खर्च गरी बनाइएको देखा

आश्चर्य लाग्छ, अभ्य त्यो भन्दा पनि बढी पालि त्रिपिटकलाई चम्किलो सिंहमरमरमा कुदिएको देखा मनमा यति आश्चर्य लाग्यो एकछिन त रोमान्चकारीताको महशूस नै भयो। ५,३ फीटमा विनय पिटक ९८, सूत्र पिटक ४१८ र अभिधर्म पिटक १९३ बटा दुबैतिर पढन हुने गरी जम्मा ७०४ पाता आधुनिक ढांगमा सजिएका छन् भने सिलिंग-भित्ताभरी राम्रो चित्रण गरिएको देखा मनमा साहै नै आनन्दको अनुभूति हुदै गयो।

बुद्धको रमणीय र मनमोहक दृष्ट्यले लुम्बिनीको विकास अहिले पौ हुने हो भै लाग्छ, मनमा दुःख लाग्छ, धिक्कार्न मन लाग्छ। अभ्य बुद्ध सम्बत २५०० औं वर्षमा United Nation को Secretary General U Nu हुँदा नै बुद्धमण्डल निर्माण गर्नेति योजनाकारहरूले त्यो योजना लुम्बिनीमा निर्माण गर्न भन्ने प्रस्ताव राखेका थिए र ... तर कुरा मिलेन र यसरी बुद्ध मण्डल निर्माण भएको हो भन्ने कुरा सुन्दा त भन्नै दुख लाग्यो। आखिर कुरा नमिल्ने संस्कार अझै पनि हावी छ र त्यसैले वयौं देखि लुम्बिनीको मायादेवी मन्दिर हैदै बसेकी छे, सरकारले भन्ने कानले देखेको होइन र आँखाले सुनेको छैन.....

(बैंकक भ्रमण डायरीवाट)

हलिउडकी बौद्ध फिल्मी नायिका

'विश ड्याडी गुड नाइट' थिलर फिल्ममा पुरुषहरूलाई कष्ट दिने महिलाको भूमिकामा देखापरेकी उमा करुणा थुर मेनको जन्म अप्रिल २९, १९७० मा भ्यासाचुसेटमा भएको थियो। स्वीडिश मोडल नोना वोन स्वील बुगी र तिव्वती बौद्ध धर्मको अनुयायी रोबर्ट र. रफ. थुरमेनको सन्तान उमा १८ वर्षको हुँदा नै मोडलको रूपमा देखापर्न थालीसकेकी हुन्।

दलाइ लामाको मित्र रोबर्ट थुरमेन तिव्वती बौद्ध धर्म अंगाल्ने प्रथम अमेरिकन हो। लामो समय भारतमा वसेर बौद्ध धर्मको अध्ययन गर्ने बाबुकी छोरी उमा आफुलाई बौद्ध भन्न रूचाउँछिन्। पश्चिममा 'उमा' शब्दले नराम्रो अर्थ दिने भएतापनि उनी आफ्नो नाउँको अर्थ दिन व्याख्या गर्दा 'शुभकामना' भन्ने गर्दछिन्।

'किश ड्याडी गुड नाइट' मा परपोडको भूमिकामा

देखापरेपछि 'डेन्जरस लेसन्स' र अन्य फिल्ममा खेल्ने पूस्ताव उनले पाइन्। आफ्नो देह प्रदर्शन गर्न नरूचाइएको हुनाले फिल्ममा खेल छोडी इडल्याण्ड तर्फ उनी लागिन्। पछि 'हेनरी एण्ड जून' मा हेनरीको पत्नी जूनको भूमिकामा देखापर्न थालिन्। 'फाइनल रनलाइसिस', 'जेनीफर द' र 'मायड डग एण्ड ग्लोरी' लाई दर्शकहरूले प्रशसा गरेतापनि हलिउडको 'ए' ग्रेडको नायिका हुन उनी प्रयास गर्दैछिन्।

आफ्नो निजी 'जीवनलाई गोप्य राख्न रूचाउने उनको विवाह सन् १९९० मा फिल्म अभिनेता गरी ओल्मोनसंग भएको थियो। तर ओल्मोनको ड्रिंक गर्ने स्वभाव नरूचाउने उनले सम्बन्ध विच्छेड गरेकी थिइन्। यसपछि इथन हकसंग सन् १९९८ मा विवाह गरी एक पुत्रीकी आमा बनीसकेकी छिन्।

जोन ट्रामोल्टाको नायिका भएर 'पल्प फिक्शन' फिल्ममा खेलेर ख्याति कमाएकी उमा करुणा थुरमेनले कमेडी फिल्ममा पनि राम्रो अभिनय गरेकी छिन्। उनले खेलेका अन्य चलचित्रहरू 'व्यूटिफूल गर्ल्स', 'द दुथ अबाउट क्याट एण्ड डर्स', 'ऊ मन्थवाइ द लेक', 'गेदेका', 'बायर मायन एण्ड रोविन', 'ला मिजरेवल' र 'द एमेन्जर्स' हुन्। (आत : सन्ध्या टाइम्स तेसा-पा)